Behçet Necatigil

Ertuğrul Faciası

IDéEFIXE

BEHÇET NECATİGİL
Bütün Eserleri

Ertuğrul Faciası

RADYO OYUNU

Yapı Kredi Yayınları
Edebiyat
Behçet Necatigil
Bütün Eserleri: Ertuğrul Faciası
Kitap editörü: Selahattin Özpalabıyıklar
Düzelti: Sefa Kaplan
Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
http://www.yapikredi.com.tr

Behçet Necatigil'in

YKY'deki kitapları:

Ertuğrul Faciası (radyo oyunu; 1995)

Bile/Yazdı (poetika; 1997)

Radyo Oyunları (1997)

Serin Mavi (eşine yazdığı mektuplar; 1999)

Düzyazılar 1 (yazılar; 1999)

Düzyazılar 2 (konuşmalar, konferanslar; 1999)

Mektuplar (2001)

Şiirler (2002)

Behçet Necatigil

Behçet Necatigil (16 Nisan 1916-13 Aralık 1979, doğ. ve ölm. İstanbul) İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdi (1940), Kars Lisesi'nde başladığı edebiyat öğretmenliğini İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde (1960-Ekim 1972) sona erdirdi. Zincirlikuyu mezarlığında gömülü. İlk şiiri "Gece ve Yas", lisede öğrenciyken Varlık dergisinde çıktı (1 Ekim 1935). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü'nde kendisi için şunları yazmıştı: "Şiirde kırk yılını, doğumundan ölümüne, orta halli bir vatandaşın; birey olarak başından geçecek durumları hatırlatmaya; ev-aile-yakın çevre üçgeninde, gerçek ve hayal yaşantılarını iletmeye, duyurmaya harcadı. Arada biçim yenileştirmelerinden ötürü yadırgandığı da oldu, ama genellikle, eleştirmenler onun için, tutarlı ve özel bir dünyası olan bir şair dediler."

Şiirleri şu kitaplarda toplandı: Kapalı Çarşı (1945), Çevre (1951; 1960), Evler (1953; 1968), Eski Toprak (1956 [1957 Yeditepe Şiir Armağanı]; 1965), Arada (1958), Dar Çağ (1960), Yaz Dönemi (1963 [1964 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü]; 1968), Divançe (1965), İki Başına Yürümek (1968), En/Cam (1970), Zebra (1973), Kareler Aklar (1975), Sevgilerde (1976; kendi seçtiği şiirler), Beyler (1978), Söyleriz (1980; haz. Kâmuran Şipal). Radyo oyunlarını Yıldızlara Bakmak (1965), Gece Aşevi (1967), Üç Turunçlar (1970), Pencere (1975) kitaplarında bir araya getirdi. Poetikasını içeren kimi yazılarını Bile/Yazdı (1979) adıyla kitaplaştırdı. Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1960), Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü (1979) ve 100 Soruda Mitologya (1969) gibi, kendi deyişiyle "öğretmenlik mesleğine ilişkin, ek çalışmalar" da yaptı. Ayrıca, şiir (Fener, Gece ve Yıldızlar, Borchert; Şarkılar Kitabı, Heine), öykü (Gençlik Güzel Şey, Hesse), roman (Sis, Unamuno; Malte Laurids Brigge'nin Notları, Rilke; Venedik'te Ölüm, Mann; Açlık, Hamsun; Kör Baykuş, Hidâyet), oyun (Kapıların Dışında, Borchert) ve inceleme-araştırma (Türk Halk Kitapları [Mukayeseli Masal Bilgisine Bir İlave], Spies; Küçük Mitologya Sözlüğü, Hitbrunner) çevirileriyle de çeviri edebiyatımızı zenginleştirdi.

Bütün Eserleri, Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz'un notlarıyla yayımlandı (Cem Yayınevi, 1981-85, yedi cilt; Mektuplar: 1000 Tane Yayınları, 1989).

1980 yılında ailesi tarafından Necatigil Şiir Ödülü kuruldu.

1994'te YKY Necatigil'in bütün yapıtlarını yeniden yayımlamaya başladı: Şiirler (3 cilt halinde: 1994-1996; tek cilt halinde: 2002), Ertuğrul

Faciası (1995; radyo oyunu, ilk basım), Bile/Yazdı (1997), Radyo Oyunları (1997), Serin Mavi (1999; eşine mektupları, ilk basım), Düzyazılar 1 (1999; yazılar), Düzyazılar 2 (1999; konuşmalar, konferanslar), Mektuplar (2001; genişletilmiş basım).

Gizli Başyapıt: “Ertuğrul Faciası”

Behçet Necatigil’in trajik ve çok düşündürücü radyo oyunu Ertuğrul Faciası sonunda okur karşısına çıkıyor. Sonunda, diyorum; çünkü bu oyun kaleme getirileli yirmi yılı aşkın bir zaman geçmiş. Ertuğrul Faciası’nın bugüne kadar Behçet Necatigil/Toplu Yapıtları dizisinde yer almamış olması, biraz da büyük şairimizin çekingenliğinden, içe kapanıklığındandı. Yaşadığı yıllarda bu oyunu Necatigil yayıncılara hatırlatmaktan uzak durmuştur. Birkaç kez kendisine sormuş, hep aynı yanıtı almıştım: “Radyoda yayınlandı, mikrofona kondu; dinleyen dinlemiştir...”

Bununla birlikte silik bir uyarı Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü’nün Ali Ruhi maddesinde işli durur. Ertuğrul Faciası’nın özelliklerini kavramak açısından bu madde anlamlıdır:

“ALİ RUHİ • XIX. yy. şairlerinden, 1853-1890 • İstanbul’da doğmuştu. II Abdülhamid zamanında Osman Paşa kumandasında Japonya’ya gönderilen ve dönüşte batan (19 Eylül 1890) Ertuğrul gemisinde seyir ve sefer defterini tutmak işini üzerine almış, fakat Singapur’da hastalanarak karaya çıkmak zorunda kalmıştı; Singapur’da bir hastanede öldü. Gemi ile batıp boğulanlar arasında olduğu da söylenir • Tanzimat devri edebiyatındaki yenileşmelere uzak kalmış şairin, tevhid, kaside, kıta, tarih gibi manzumelerinden başka, otuz dört gazelini de içine alan Lemeat (Parıltılar) basılmış tek kitabıdır • Acılı hayatı B. Necatigil’in Ertuğrul Faciası adlı mikrofona konmuş (1974), fakat basılmamış bir radyo oyununa konu oldu.”

Necatigil eski şiirin mirasını önemseyen, eski şiiri özümsemiş, sayısı o kadar az Cumhuriyet şairlerinden biriydi. Siyasal düzen değişikliğinin geçmişin kültür değerlerinden büsbütün kopmak, sözkonusu değerleri yadsımak anlamına gelmediğini hem eşsiz şiiriyle, hem de geriye kalan bütün yazılarıyla vurgulamak istemiştir. Bu vurgulayış, öyle çok bağırtılı kör muhalefetlerden elbette uzaktı. Necatigil, bir kültür sürekliliğini savunuyor, o olmazsa yazıda çizide, dahası yaşamda yarına yol alınamayacağını dile getiriyordu.

Ertuğrul Faciası’nı sanırım bu açıdan okumak gerekir. On dokuzuncu yüzyılın sonunun yeni dünyalarla karşılaşmış Osmanlı-Türk insanı amaçları ve hedefleri için batıyı seçiyordu. Tanzimat yazarlarının batılılıktan umdukları, imparatorluğu kurtarış manifestosuyla eşanlamlıdır. Ne var ki Tanzimat yazarı bir yandan da sindirilememiş batı kültürünün açılımlarını,

bizdeki yansımasını eleştirmiştir. Eleştirel gerçekçiliği döneminde anlaşılamamış Araba Sevdası, Ahmet Mithat Efendi'nin kimi romanları batı karşısında şaşkınlığa düşmüş Osmanlı-Türk insanını çözümlemeyi dener.

Necatigil'in oyunuysa, çağdaş bakış açısıyla, tam karşı çizgide, doğunun, uzakdoğunun kültürüne yeniden bir göz atış sayılabilir. "Tanzimat devri edebiyatındaki yenileşmelere uzak kalmış" Ali Ruhi, şimdi, dingin, her davranışın yüzyıllara dayalı törel niteliklerle donandığı Osmanlı dünyasından çıkmış, denizlere açılmış, Japonya'ya gitmektedir. Gerçi yine başka bir dünyaya, başka bir ufka açılış sözkonusudur ama, maddeyle ruh çatışması bu enginde çok da yaralayıcı değildir.

Nitekim Ali Ruhi, doğu rüyasında, kendi kaderini görmekten uzak durmayacak, Ertuğrul'la yola çıkarken "genç muharrir" Ahmet Rasim'e: "Allaha ısmarladık, beni artık göremeyeceksin! Allaha ısmarladık!" diyecektir. O, söylediği sözü niye söylediğini tam bilememekte, içinin yangınlarla kavrulduğunu ifade etmektedir. Birkaç satır öncesine göz atılırsa, Ali Ruhi, eski, geleneksel şiirin (ve dünyanın) sonuna gelindiğini duyumsamıştır. Muallim Naci'yle kendisini ölçüp biçmekte, sonra birdenbire: "Allaha ısmarladık, beni artık göremeyeceksin!" demektedir.

Ertuğrul gemisinin başına gelecekler İngiliz Harti Bey tarafından bütün açık seçikliğiyle söylenecek, gelgelelim padişaha bağlı, kendi iradesine kavuşamamış Osmanlı-Türk insanınca onaylanmayacaktır. Böylece, sonuna gelinmiş eski dünyada İngiliz Harti Bey'in bilimsel yaklaşımı hiçbir anlam taşımazken, eskinin temsilcisi bir şair de yaklaşan ölümü sezinlemekte; karşıt değerlerden bileşime yazık ki ulaşılamamaktadır. Ertuğrul gemisi başına gelecekleri bile bile yola çıkar...

Şiir ve roman tatları taşıyan Ertuğrul Faciası'nın döngüsü, uzakdoğu insanının facia karşısındaki yas sözcükleriyle bütünlenir. Batının 'hasta adam' tanısı, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne maddî uzaklığıyla eğilirken; Ertuğrul Faciası'nın kişilerinden Oki, ölen Türk denizcileri için şöyle demektedir: "Ben bir Japon köylüsü. Onlar gitti. Bambular, kirazlar, krizantemler, sakaki ağaçları yeniden çiçek açtı."

Selim İleri

ERTUĞRUL FACİASI

Kişiler

Anlatan (1, 2, 3, 4, 5, 6)
Ali Ruhi (1, 2, 3, 6)
+ Binbaşı Mehmet Bey (1, 3, 4)
+ Ahmet Rasim (1)
Teğmen İsmail Efendi (1, 2, 3, 6)
+ Harti Bey (1)
Albay Osman Bey = Osman Paşa (2, 3, 4, 5)
+ Yüzbaşı Celâl Bey (2)
+ Rehber (2)
+ Parsî Doktor (2)
+ Doktor Hüsnü Bey (3, 4)
+ Sakaf Bey (3)
Süvari (3, 4, 5)
Süvari Muavini (4, 5)
+ Binbaşı Nuri Bey (5)
+ Teğmen Haydar (5, 6)
İmam (5, 6)
Takizava (5)
Takano (5)
Oki (5, 6)
Koboyaşi (5, 6)
Kaşida (5)
Takimoto (6)

Not: Kişi sayısının çok görülmesi halinde, + işaretli seslere sonraki (veya daha önceki) bölümlerden ikinci bir rol de verilerek, bu sayı 13’e yahut daha aza indirilebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

(Eski bir kahvehane akustiği: Tavla sesleri. “Çay biir, demli olsun!”, “Nargile ver!”, “Beybaba’ya şekerli biir!” sesleri)

BİNBAŞI MEHMET BEY: (Seslenir)

Ali Ruhi Bey, buradayım, buyurun!

ALİ RUHİ: Ben de size bakıyordum, Binbaşım!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Az önce geldim. Ne içersiniz?

ALİ RUHİ: Kahvelerdeki nesneler bana göre değildir ya, neyse.. Bir çayınızı içeyim!

BİNBAŞI MEHMET BEY: (Garsona)

Oğlum, beyefendiye çay getir!

GARSON: Emredin, Binbaşım!

(Seslenir)

Çay biir, demli yap!

ALİ RUHİ: Kasımpaşa’ya hiç gelmişliğim yoktu, Binbaşı Bey! Fakat güzel yermiş!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Güzeldir, açıklıktır. Bahriye Nezâreti de burada olduğu için, denizciler uğrağıdır. Bu kahveye de “Tokatlı’nın kahvesi” derler.

ALİ RUHİ: Hep böyle kalabalık mıdır burası?

BİNBAŞI MEHMET BEY: Kalabalıktır. Sonra bu günler mühim günler.. O yüzden gelen giden daha da fazla. Malûm ya, herkes merak içinde..

(Güler)

Bir siz müstesna!

GARSON: Çayınız, Beyim!

ALİ RUHİ: Sağ ol! Ben mi merak etmiyorum? Aman, Binbaşım, ben?..

BİNBAŞI MEHMET BEY: Neyse! Meraktan kurtarayım sizi! Bizimle geliyorsunuz, Üstâdım! Kabul edildi.

ALİ RUHİ: Desenize, “bahtın bana bir atâsı oldu”! Eh, bahriyeliler arasında bir de şair bulunmalıydı, işte o da bulundu!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Şüphesiz, şüphesiz! Meğer Albay Osman Bey de şiirlerinizi okur, severmiş. Bahriye Nezâreti ve Saray da uygun görünce... Hâsılı, geliyorsunuz!

ALİ RUHİ: “Gördüm felekte bir şeb bir dilnişin temâşâ”! Bu işe pek sevindim, var olun! Hareket ne zaman?

BİNBAŞI MEHMET BEY: Bir ayı geçmez, yola çıkarız.

(Deminki kahve akustiği tekrarlanır.)

ANLATAN: İki kişinin konuşmasını dinlediniz, sayın dinleyiciler! Biri bir şair: Ali Ruhi Bey. Öteki: Ertuğrul gemisinin üçüncü kaptanı Binbaşı Mehmet Bey. Bir de Albay Osman adı geçti, Osman Bey de Ertuğrul gemisi kumandanı. Ertuğrul gemisi, Japonya’ya gidecek olan gemi. Olayı biraz açıklayalım: 1889 senesi mayıs ayındayız. İstanbul’da Kasımpaşa’da, Bahriye Nezâretinin çevresinde dolaşanlar.. Tokatlı’nın Kahvesi önündeki meydanlıkta, alçak yer iskemlelerinde küme küme oturanlar.. Konuşulan konu da hep aynı: Japonya’ya hangi gemi gidiyor, ne zaman gidiyor, kimler gidiyor?.. Devir, 2. Abdülhamid devri. Japon imparatoru Meici’nin amcası Türkiye’ye bir dostluk ziyaretinde bulunmuş, aradan bir yıl kadar bir zaman geçmişti. Devletler arasındaki töre, bu ziyaretin iâdesini gerektiriyordu. Saray ve Bahriye Nezâreti, bu ziyarete Ertuğrul gemisini uygun gördü, gemi komutanlığına Albay Osman Bey atandı. Gemide subay, erbaş ve er, toplam 609 denizci ve bir miktar da sivil görevli vardı. Japonya’ya gidiliyordu...

(Deminki kahve akustiği tekrarlanır)

ALİ RUHİ: Uzak denizler, okyanuslar.. Aden, Kolombo, Bombay, Singapur, Yokohama.. İsimlerini yeni öğrendiğim limanlar... Aliyyülâlâ, Binbaşım!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Denizi görmeden paçaları sıvamışsın, Ali Ruhi Bey! Geminin seyir defterini şimdiden mi yazmaya başladın?

ALİ RUHİ: Gideceğim içime doğmuştu, ay efendim! Gemi jurnalini mâdem ben tutacağım, vazifemi hakkıyla yapabilmem için, tarih coğrafya kitapları okumam gerekmez mi?

(Deminki kahve akustiği tekrarlanır)

ANLATAN: Konuşmalarından anlıyorsunuz, sayın dinleyiciler! Şair Ali Ruhi Bey, Ertuğrul gemisi üçüncü kaptanı Binbaşı Mehmet Bey’in dostudur. Ancak.. kimliğini biraz daha açmamız gerekir: Şair Ali Ruhi Bey, otuz beş yaşlarında, içkiye biraz fazlaca düşkün, heyecanlı bir zattır. Üç yıl önce “Lemeat” adında bir şiir kitabı çıkarmıştı. O günlerde 24 yaşlarında olan Ahmet Rasim, hâtıralarında Ali Ruhi’yi şöyle anlatıyor:

AHMET RASİM: (Sesi uzaktan, yankılı. Anlatır)

Lemeat sahibi Ali Ruhi merhum, hoşsohbet, asabî idi. Yüzündeki Bağdat çıbanının enli yara izi, sakalının bir kısmını kazımış, yanağının bir kısmını da yiyip çökertmişti. Ama gene de sevimli bir yüzü vardı. Bir gün “Gülşen” dergilerinden birinde, armut biçiminde dizilmiş bir manzumeyi görünce: “Bunlar şair değil, manav!” diyerek hepimizi güldürmüştü. Bir akşam üstü, Divanyolu’ndan ağır ağır gidiyordum, arkamdan birinin koşar gibi gelmekte olduğunu sezinledim. Derken burun buruna geldik: Ali Ruhi!

AHMET RASİM: (Yüksek sesle)

Vay efendim, üstâdım!

ALİ RUHİ: (Nefes nefese)

Dinle, Ahmet Rasim! Dur, önce biraz nefes alayım! Of, of!

AHMET RASİM: (Deminki gibi anlatır)

Yüzü öylesine değişmişti. Üstün zekâsıyla beraber o zekâya yakışan biraz kaçıklığını bildiğim için, birdenbire çıldırdığına hükmettim. Gözleri dönmüş, çıban yerinin inatçı mukavemetine rağmen, yüzünün derileri toplanıp sakalını kaldırmış, bıyıklarına ulaştırmıştı. “Dinle!” diyerek koluma vurdu. Gözler devrildi, kollar açıldı, gür bir ses işitilmeye başladı...

ALİ RUHİ: (Gür sesle şiir okur)

“Cihânı yaktı o tal’atla yâr-i can olalı / Cihan bir öyle belâ görmedi cihân olalı..”

AHMET RASİM: (Deminki gibi anlatır)

Beyitteki bu üç “cihan” kelimesi humbara gibi patlıyor, gelen geçen bize bakıyor, biraz vehimli olanlar uzaklaşıyorlardı. Ben de uzaklaşacağım, ama kim bırakır!

ALİ RUHİ: (Okur)

“Anılmaz oldu esâtîr-i evvelîn-i cünûn / Cünûn-u aşk ile ben halka dâsitân olalı.. / Belâ belâ diye aşkınla durmadan gezerim..”

(Sesler erir)

AHMET RASİM: (Deminki gibi anlatır)

Gazeli bitirdikten sonra dedi ki..

ALİ RUHİ: Azizim Ahmet Rasim Bey! İşte bunu senin büyük şairin Muallim Naci dahî söyleyemez! Allaha ısmarladık, beni artık göremeyeceksin! Allaha ısmarladık..

AHMET RASİM: (Deminki gibi anlatır)

Ayrıldı, yine koşar gibi gidiyordu..

(Deminki kahve akustiği tekrarlanır)

BİNBAŞI MEHMET BEY: Gene hayal âlemine daldınız, Ali Ruhi Bey!

ALİ RUHİ: (Dalgınlığından sıyrılır)

Şey.. evet.. Demin Ahmet Rasim derler bir genç muharrire rasladım da.. Ona ne dedim, biliyor musunuz? “Beni bir daha göremeyeceksin!” dedim.

BİNBAŞI MEHMET BEY: Gideceğinizden emindiniz şu halde! Eh, dönüşünüze kadar da, dostlarınız sizi göremeyecekler tabiî!

ALİ RUHİ: O değil de, ben bu Japonya’dan geri dönemem, Binbaşım!

BİNBAŞI MEHMET BEY: (Güler)

Yoksa oraya mı yerleşeceksiniz, Üstâdım?

ALİ RUHİ: Değil, o da değil! Şiir kitabıma “Lemeat” adını koymuş idim. Lemeat! Parıltılar yerine, alevler yangınlar demeliydim! Ah, Mehmet Bey, içimi bir bilseniz! Yangınlar içinde!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Lâkin bu uzun yolculuk size çok iyi gelecek. Tebdîl-i mekânda ferahlık vardır.

ALİ RUHİ: (Şiir okur)

“O kadar ezdi beni darbe-i kahrı feleğin / Dalgalar dâhi susar acze düşer yangınıma.” Evet, karar verildi, gidiyorum! Şu da var ki her karar, beni yeni bir kararsızlık girdâbına sürükler. İçimde birbirine zıt duygular.. Ah, ah!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Evet, Ali Ruhi Bey! Şey.. Unutmadan söyliyeyim: Mızıka teğmeni İsmail Efendi de bizimle geliyor. Zaten Ertuğrul’da vazifeliydi.

ALİ RUHİ: Yâ? Çok iyi, çok iyi! “Bu haber dâhi güzel, ey cânım!” İsmail hassas çocuktur. Ne de olsa mûsikî-âşinâ! Üçümüz... âlâ, rânâ! Sacayak olacağız desenize!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Evet, sizinle buluşacağımızı biliyordu, o da nerdeyse gelir. Ben.. müsaadenizle, Bahriye Nezâ-reti’ne uğramak zorundayım.

ALİ RUHİ: Müsaade sizin, ay efendim! İzzetle, devletle! Ben İsmail’i beklerim, gidin siz!

(Deminki kahve akustiği, sesler tekrarlanır)

ALİ RUHİ: Evvet, Mızıkacıbaşı, sevindin mi?

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Siz de gelirsiniz de sevinmez miyim, Üstâdım?

ALİ RUHİ: Çayın soğuyor, neye içmezsin? Sevincinden midir? Pekii, de bakalım, sen neler çalarsın mızıkanda?

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: (Güler)

Ben?.. Marşlar çalarım. Bahriye marşları. Mahmudiye, Mecidiye, Hamidiye marşları.. Sivastopol.. askerî marşlar.. Bilmiyor musunuz?

ALİ RUHİ: Matem marşları da çalar mısın?

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: O da neden îcâbetti, Üstâdım?

ALİ RUHİ: Hani şayet.. bakarsın ben.. îcâbında, mızıkan matem marşı da çalar mı?

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Aman Ali Ruhi Bey, sırası mıdır? Başımıza devlet kuşu kondu, bayram edelim: Japonya'ya gidiyoruz. Yaşamaktan bu kadar mı bıktınız?

ALİ RUHİ: Belli olmaz, Teğmen! Olur a, beni yarı yolda bırakırsınız! Hem ben bilerek gidiyorum.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Neyi bilerek?

ALİ RUHİ: Dönemeyeceğimi! Yolda kalacağımı!

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Neden kalasınız, ay efendim?

ALİ RUHİ: (Güler)

Canım öyle istiyor.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: (...de güler)

Siz isteseniz bile, biz sizi bırakır mıyız? Hem unutmayın ki, Ertuğrul fırkateyni bir savaş gemisidir. Disiplin ve itaat ister. Siz bize tâbisiniz! Yoksa limanların birinde karaya çıkıp kayıplara mı karışacaksınız?

ALİ RUHİ: Aklıma eserse..

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Bırakmayız! Siz nerde, biz orda!

ALİ RUHİ: Sen benimle gelemezsin! Erkendir. Hem ne diye gelesin? Ben bu cihâna sesimi bıraktım, sen de mızıkanla önce sesleri büyült hele! Zîrâ bâkî kalan bu kubbede..

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Bir hoş sedâdır.. Biliyorum, Üstâdım!

ALİ RUHİ: Her şey seste, Mîrim! Sesimizi az veya çok duyurduk mu işimiz biter.

"Bîgâne-i neşâtı olur bezm-i âlemin / Bir dil ki hecr-i yâr ile olsa gam âşinâ".. Anlat, ne demek?

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Gönül, sevgiliye kavuşamadığı için, kederle dost olursa, bu dünyanın sevinçlerini umursamaz.

ALİ RUHİ: Aferin!

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Lâkin bu derece âşık olduğunuzu bilmiyordum. Af buyurun, kime âşıksınız?

ALİ RUHİ: Âşık! Neye âşık, kime âşık?

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Fakat bu benim sorduğumun cevabı olmadı.

ALİ RUHİ: (Sert)

Yoktur cevabı.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Bugün gene cinleriniz üstünüzde.. Ne diyeyim!

ALİ RUHİ: Bir şey söyleme! Sıkıldım! Bu gece sana geleceğim.. Yoksa gemide misin?

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Hayır, evdeyim. Bekleriz. Annem de çok sevinir.

ALİ RUHİ: Ben de onun elini öpmeye geliyorum, lâkin yemeğe değil.. Geç gelirim.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Peki, nasıl ve ne zaman isterseniz!

ALİ RUHİ: Valdeyi dünya gözüyle bir daha göreyim, helâllaşayım onunla! Sen beni anlamazsın, ama o hatun anlar. Ne dedim Ahmet Rasim'e? "Beni artık göremeyeceksin!" dedim, ben artık..

(Cümle yarıda kalır. Uzaklaşan kahve akustiği)

HARTİ BEY: Derdimi kimselere anlatamadım, Binbaşı Mehmet Bey! Siz ki Ertuğrul'un üçüncü kaptanısınız ve durumu yakından biliyorsunuz! Ne dersiniz olup bitenlere?

BİNBAŞI MEHMET BEY: Görüşlerinizi nasıl takdir etmem, Harti Bey! Siz yıllar yılı donanmamıza hizmet ettiniz! Soydan bir İngiliz olsanız bile, bir Türk'sünüz bizim kadar. Girit vakasında İzzettin vapurundaki cesaretiniz, kahramanlığınız denizcilik tarihimize geçmiştir.

HARTİ BEY: İltifat ediyorsunuz, Binbaşı Bey! Lâkin Ertuğrul fırkateyni için verdiğim raporun âkıbetini gördünüz! Ne oldu? Bahriye Nâzırı Hasan Hüsnü Paşa'nın hışmına uğradım, Ertuğrul'dan çıkarıldım, İstanbul'da Adalar'a işleyen küçük bir vapura verildim. Ertuğrul Başçarkçısı Albay Harti, bir körfez vapurunda! Revâ-yı Hak mıdır? Suçum nedir? Ertuğrul'un bu zahmetli yolculuk için çok ciddî bir tâmirden geçmesi gerektiğini söylemek!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Lâkin, Harti Bey, Bahriye Nezâreti bir fen heyeti teşkil ettirdi, gereken kontrolleri yaptırdı.

HARTİ BEY: Yaptırdı, fakat nereye kadar? Ertuğrul gemisi ahşaptır, İstanbul tersânesinde inşâ edileli 27 sene olmuştur. Evet, birkaç defa tamir için havuza girip çıktı. Lâkin kazan, Binbaşım, kazan?..

BİNBAŞI MEHMET BEY: Kazan hep aynı kazan, tabiî!

HARTİ BEY: Yerinden oynatılamadığı için, kazanın altı muayeneden, tamirden geçti mi? Geçmedi! Neymiş.. cıvadıra direği çürükmüş, değiştirmeliymiş! Değiştirdiler. Ya geminin kalafatı? Gemi, ekvatordan sıfır

enlem derecesinde geçecek! Ekvatora vardığında, geminin bütün armozları iki pustan fazla açılır. Bu ise tehlikelidir.

BİNBAŞI MEHMET BEY: Siz bir ara kazanların içine girmiştiniz, Harti Bey!

HARTİ BEY: Girdim. Neye girdim? Ertuğrul'un makine kısmı otuz libre buhar kaldırır ve bu kuvvet ile, on milden on iki mile kadar seyreder. Gemi, 27 sene önce ona göre yapılmıştır. Bu kazanlarla denizde nihayet on libre buharla hareket etmek için yapılan tecrübede, kazanların birine, daha dört libre buhar toplanır toplanmaz kazan patladı. Ateşi zor söndürdük. Tamir sırasında kazanların içine girdim, tetkik ettim. Bu kazanlarla uzun yol kabil değil. Bence kabil değil.

BİNBAŞI MEHMET BEY: Geminin yenisi, kaptanın eskisi.. derler!

HARTİ BEY: Kaptanlara sözüm yoktur. Gerek kumandan Osman Bey, gerek her üç süvâri ve sizler.. tecrübelisiniz! Ya gemi? Hind denizlerine nasıl gider bu gemi?

BİNBAŞI MEHMET BEY: Padişah hazretleri "Osmanlı imparatorluğunun Hind denizlerine ilk defa göndereceği gemi, Allah korusun, yarı yolda kalırsa dosta düşmana mahçup düşeriz!" demişler ve irâde buyurmuşlar ki: Ya münasip bir başka gemi hazırlansın, ya da Ertuğrul cidden esaslı bir şekilde tamir görsün!

HARTİ BEY: Padişahı dinlediler mi? İmâlât komisyonu, Fabrikalar komisyonu, Bahriye Nâzırı'nın kuklası gibi rapor verdiler. Neymiş, Ertuğrul sefînesi, Japon ve Hind denizlerine gidebilecek derecede ve fennî şartlar dâiresinde kuvvetli imiş! Hattâ duymuşsunuzdur, Bahriye Nezâreti'nin Saraya, bu defa neler arzettiğini!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Gerekli bütün tamirlerin yapıldığı, kalafatın dahi mükemmel olduğu bildirilmiş Padişaha.

HARTİ BEY: Padişah ne yapsın, bu işi ne bilsin! Bahriye Nezâreti, geminin nerede olursa olsun, su kesiminden aşağı kısmından aslâ açılmayacağına dair teminat verdi saraya. Su kesiminden yukarı bordasıyla güvertesinin çapa tahtaları, gayet kuru ve sağlamdır.. demişler. Ekvatordaki sıfır derece enlemdeki limanlarda bile sıcaktan korumak için etrafına tenteler yapılır, zaman zaman su vurulursa, hattâ uzun zaman, oralarda kalabilirmiş gemi! Yahu, buna kargalar bile güler! Ne o, kazanlar dahi, daha iki üç senelik sürekli bir sefere bile dayanacak şekilde tamir görmüş, yenilenmiş! Hangi esaslı tamir? Azizim Binbaşı, Ertuğrul'un bu Japonya seferinden yüz akıyla çıkması, ancak ve ancak, Allah'ın inâyetine, bir de

kumandan ve süvari beylerin ve diğer subay ve erlerin mahâretine kalmıştır. Yoksa geminin kendisine güvenmeyiniz!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Meseleyi biraz büyütüyorsunuz galiba, Harti Bey!

HARTİ BEY: Hakikati söylüyorum! Siz şimdi sanıyorsunuz ki, beni Ertuğrul'un çarkçıbaşılığından aldılar, Adalar vapuruna verdiler, onurum kırıldı da ondan böyle konuşuyorum! Aslâ! Hem benim Ertuğrul'dan çıkarılmama başka sebepler de gösterildi: Japonya'ya gidecek gemide yabancı işçi bulunması hoş karşılanmazmış! Ada vapuru da Londra'dan geldi ya, bu vapurun yeni sistem kampaunt makinesini ancak ben kullanabilirmişim.. Bahane bunlar! Bahriye Nâzırı çok mağrur bir zattır. Ne yaptı etti, Japonya'ya Ertuğrul gemisini gönderme kararından dönmedi.

BİNBAŞI MEHMET BEY: Ertuğrul'da dinamo var, elektrik var, Harti Bey!

HARTİ BEY: Lâkin gemi çürük, Binbaşı! Kazanlar hurda olunca elektrik neylesin? Japonya'ya elbet bir Türk savaş gemisi gidecektir, padişahımızın arzusu, irâdesidir.. ve gereklidir. Sonra, Bahriye Mektebi'ni bu yıl bitirmiş, deniz mühendisi 13 teğmenin staj görmesi için de, mükemmel bir fırsat bu! Kumandan Albay Osman Bey, büyükelçi sıfatıyla Japon imparatoru Meici cenaplarına, Padişahımızın birinci rütbeden murassâ Osmanlı nişanını ve diğer hediyelerini götürecektir, götürmelidir. Lâkin gemi, Ertuğrul gemisi?..

BİNBAŞI MEHMET BEY: Şu da var ki, Bahriye Nâzırı, geminin seyahat kabiliyetinden emin olmasaydı, gemi kumandanlığına damadını tâyin eder miydi, Harti Bey?

HARTİ BEY: Gemi kumandanına itirazım yok, a Binbaşım! Osman Bey'in tecrübeli bir denizci olduğunu, süvari beylerin, kaptanların, çarkçıların ehil kimseler olduğunu elbette biliyorum. Lâkin gene de.. gene de içim rahat değildir.

(Uğultular, vapur düdükleri)

ANLATAN: Bütün bu konuşmalar üzerinden iki ay geçmiş geçmemişti ki, rûmî tarihle 2 temmuz 1305 (mîlâdî tarihle: 15 temmuz 1889) pazar günü, Ertuğrul fırkateyni hareket etti. Unkapanı ve Galata köprüleri arasındaki şamandıraya bağlanarak cephanesini almış, saat on buçukta Galata köprüsünden çıkmıştı. Kız kulesi önlerine geldi, bütün alay sancaklarını çekmişti. Askerler serenlere, küpeşte ve çarmıhlara çimariva

etmiş durumda “Padişahım, çok yaşa!” diye bağırdılar. Ve geminin bandosu, Ahırkapı açıklarına kadar muhtelif marşlar çaldı...

(Vapur düdükleri. Eski bir marştan bir parça)

İKİNCİ BÖLÜM

Dünkü Bölümün Özeti:

ANLATAN: Sultan 2. Abdülhamid devri. Japon imparatoru Meici'nin amcası İstanbul'a gelmiş, Padişah'ı ziyaret etmişti. Gerek bu ziyareti iade, gerekse Türk-Japon dostluğunu güçlendirme maksadıyla, 1889 temmuzunda Albay Osman Bey kumandasında, Ertuğrul savaş gemisinin Japonya'ya gönderilmesine karar verildi. Subay, erbaş ve er, toplam olarak 609 denizci dışında, siviller de vardı gemide. Bunlardan biri de şair Ali Ruhi Beydi.

(Vardiya, kampana sesleri yahut vapur düdüğü)

ALİ RUHİ: Kâtipliğimden memnun musunuz, Albayım?

ALBAY OSMAN BEY: Şairliğiniz kadar mükemmeldir, Ali Ruhi Bey! Gemi seyir defterini çok güzel tutuyorsunuz!

(Hafif güler, takılır)

Yalnız.. bahriyeliler arasında yüzme bilmeyen bir sivil.. işte bu gariptir! Allah saklasın, denize düşecek olsanız veya bir kazâ vukûunda..

ALİ RUHİ: Üçüncü kaptan bey de bana bu yolda takılır. Lâkin lâzım mıdır? Öyle! Yüzme bilmem! Lâkin can derdinde miyim? Arap atasözünü hatırlarsınız: İzâ câel kazâ dâkel fezâ!

ALBAY OSMAN BEY: Doğrudur, kazâ gelecek oldu mu dünya daralır, kaçacak kurtulacak yer kalmaz. Fakat gene de tedbir gerek.

ALİ RUHİ: Yâni önce yüzme mi öğreneydim, hey koca levend! "Can yandı nâr-ı aşkına yansın beden dahi / Âteşperest-i aşka gerekmez kefen dahi".. Ben aşk âteşine taparım, kefen neyimedir? Denizlerde kefen istemez.

ALBAY OSMAN BEY: Size takılırım ki, şiirler okuyasınız, Üstadım! Yoksa eserlerinizden bizleri mahrum etmektesiniz!

ALİ RUHİ: Aman, Osman Bey'im, istediğiniz şiir olsun! Bıktırıncaya kadar okurum.

ALBAY OSMAN BEY: Bilir misiniz ki, Japon imparatoru dahi şair imiş! Hattâ bendenizde İngilizce tercümeleri vardır ki, pek nefistir.

ALİ RUHİ: Ne İngilizce bilirim, ne Fransızca, maalesef!

ALBAY OSMAN BEY: Pek sevdiğim bir tanesini tercüme etmiştim. İşte bakın!

ALİ RUHİ: (Okur)

Yanına oturduğum mangalın / Küle gömülüydü közleri. / Birden buz kestim hatırlayınca / Yağan karlar altına gömülmüşleri.. Hey Osman Bey'im, meğer sen dahi şair imişsin! Tercümesi böyle olursa.. Lâkin aruz değildir, vezni kafiyesi tam değildir.

ALBAY OSMAN BEY: Aman, Ali Ruhi Bey! Gerçi Japon şiirinde aruz yokmuş, olsa bile nerde bende o kabiliyet!

ALİ RUHİ: Gene de pek güzel, hazâ şiir! İmparator cenapları kaç yaşlarındadır?

ALBAY OSMAN BEY: Kırk yedi. Yirmi yıldır hükümdar.

ALİ RUHİ: Tokyo'da imparator hazretlerine beni de takdim edersiniz değil mi?

ALBAY OSMAN BEY: Ah, hele bir Tokyo'ya varalım, Ali Ruhi Bey! Bu gibi teferruatı düşünmek için vakit erkendir, çok erken...

(Vardiya, kampana sesleri. Dalga hışırtıları)

ANLATAN: Ertuğrul gemisinden İstanbul'a ilk haber, Süveyş kanalından geldi, sayın dinleyiciler! Bir kazâ haberiydi bu:

ALBAY OSMAN BEY: Telgrafı şöyle yazıverin, Başkâtip Bey! Bahriye Nezâret-i Celîlesine. Ertuğrul fırkateyni Süveyş kanalından geçmekte iken, kuma oturarak, kanal idaresinin yardımıyla sâlimen kurtulmuş ise de... kılavuz tarafından gösterilen lüzum üzerine.. sahile bağlanmakta iken.. rüzgâr ve akıntının şiddetiyle aykırılayıp.. kıçı, sâ-hili bulmasıyla.. dümen bodoslaması kırılıp denize düşmüş.. birçok aramadan sonra, bodoslama bulunarak gemiye alınmış.. Süveyş limanında havuza çekilerek tamir edilmesi lüzumu.... Yazdınız değil mi? Telgraf derhal çekilsin!

(Vardiya, kampana sesleri)

ANLATAN: Gereken tamir, gemiyi iki ay yolundan etmişti. Ertuğrul gemisi 11 eylülde kanaldan çıktı, Kızıldeniz'i geçti, ekim başlarında Aden'e, on gün sonra da Bombay'a uğrayarak, Seylan adasındaki Kolombo limanına geldi (kasım 1889). Gemideki topçu subaylarından Yüzbaşı Celâl Bey, İstanbul'a Bahriye gazetesine gönderdiği bir mektupta Kolombo'da gördüklerini şöyle anlatıyordu:

YÜZBAŞI CELAL BEY: (Anlatır)

Bombay'dan hareketle Serendib, öteki adıyla Seylan adasında Kolombo'ya doğru yol verildi. Sahile yakın gittiğimizden, ufkumuzda Hindistan yarımadası görülüyordu. Şair Ali Ruhi Bey, dürbünü elimden aldı..

ALİ RUHİ: Müsaadenizle biraz da ben bakayım, Yüzbaşı Bey! Oo, tevekkeli seyretmekten bıkmıyorsunuz! Sahil baştan başa ağaçlık.. bizim bilmediğimiz çok güzel ağaçlar.. İlerde bir de fener görülüyor. Ne feneri acaba?

YÜZBAŞI CELAL BEY: (Anlatır)

Bazı kere hava kararıp yağmur yağacak gibi olur idi. Nihayet bir gûnâ fırtınaya tesadüf edilmeksizin, Bombay'dan hareketimizin beşinci günü, Kolombo'ya sağ salim vâsıl olduk. Gece yarısına tesadüf ettiğinden, mendirekten içeriye girilmedi...

(Vardiya, kampana sesleri)

ALİ RUHİ: Siz bu gece hiç uyumadınız mı, Yüzbaşım?

YÜZBAŞI CELAL BEY: Uyudum, fakat çok erken kalktım, Ali Ruhi Bey!

ALİ RUHİ: Limana girmek için neden sabahı bekledik?

YÜZBAŞI CELAL BEY: Liman girişi pek dardır, vapurlar gece kolaylıkla giremez. Bakın, limanın önü okyanusa açık ve yarımay şeklinde.

ALİ RUHİ: Lâkin rıhtım pek muhkem görünüyor.

YÜZBAŞI CELAL BEY: İngilizler yapmışlar. Fener kulesi de çok sağlam.

ALİ RUHİ: Şimdi ne yapacağız?

YÜZBAŞI CELAL BEY: Birazdan fahrî konsolosumuz gelecek. Subaylar şehre çıkacağız, tabiî siz de beraber..

(Atlı araba tekerlek sesleri)

YÜZBAŞI CELAL BEY: (Anlatır)

O gün cuma idi. Kolombo şehrinin yerlilerinden olan Türk fahrî konsolosunun hazırlattığı arabalara üçer kişi binerek, çarşıdan ve bahçeler arasından geçerek, konsolosun evine vardık. Gayet güzel bir köşktü. Kahvaltı edildi, tekrar arabalara binilip câmii şerîfe gidildi..

(Uğultular. "Ehlen ve sehlen!", "Merhaba!" sesleri)

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Kalabalıkta az kaldı sizi, bulamıyordum, şairim efendim!

ALİ RUHİ: Câmii nasıl buldunuz, İsmail Efendi?

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Beraber geldik ya câmie!

ALİ RUHİ: Onu demiyorum, yani bizim İstanbul câmilerinden farklı değil mi?

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Ha evet! Bizimkilere benzerse de minberleri ve minareleri yüksek değil. Sonra.. minarelerin şerefeleri yok.

Minberler ancak üç basamak. Hatibin elinde bir asâ ve başında bir tül. Bizimkilere benzemiyor.

YÜZBAŞI CELAL BEY: Beni en çok müslümanların bizlere gösterdikleri yakınlık duygulandırdı. İskeleden çıkar çıkmaz etrafımızı nasıl sardılar!

ALİ RUHİ: Câmiden çıkınca da ellerimize sarıldılar, hattâ en yaşlıları ellerimizi öpmek ve yüzlerine sürmek istediler, Yüzbaşım!

YÜZBAŞI CELAL BEY: Bu sevgileri karşısında içime bir hüzün doldu, gözlerim yaşardı, Ali Ruhi Bey!

(Atlı araba tekerlek sesleri)

YÜZBAŞI CELAL BEY: Dünkü cuma günü Kolombo'yu iyi gezemedik, Şairim! Bugün siz, ben ve mızıka teğmeni İsmail Efendi, üçümüz, husûsî gezelim!

ALİ RUHİ: Bu çok daha münasip, Yüzbaşım!

(At kişnemeleri, araba tekerlek sesleri)

YÜZBAŞI CELAL BEY: (Anlatır)

Kolombo şehrinin iskelesi ahşaptı, üzeri kapalıydı, oturup dinlenmek için kanapeleri vardı, iskelenin dışında şose bir yol uzanıyordu, yolun kenarlarında kira arabaları vardı. Arabaların yanında şehri gezmek isteyenlerin emirlerini bekleyen rehberler...

REHBER: Ben türkçe de bilirim, efendiler! Arzu ederseniz beni tutunuz!

YÜZBAŞI CELAL BEY: Gençsin, lâkin güzel konuşuyorsun, nerde öğrendin türkçeyi?

REHBER: Buradaki müslümanlardan öğrendim, Yüzbaşı Bey!

YÜZBAŞI CELAL BEY: Araba ücretleri pahalı mıdır?

REHBER: Bir saat için bir rubiye'dir, Türk parasıyla aşağı yukarı sekiz kuruş. Ancak.. saatten saate fark eder.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Nasıl?

REHBER: İkinci saat için altı, üçüncü saat için dört ve sonraki saatler için hep dört kuruş ilâve edilir.

YÜZBAŞI CELAL BEY: Pekâlâ, bizi sen gezdir, lâkin üç kişiyiz!

REHBER: Ben arabacının yanına, öne otururum, Yüzbaşım!

YÜZBAŞI CELAL BEY: Güzel! İsmin neydi?

REHBER: Muzaffer, Yüzbaşım!

(At kişnemeleri, araba tekerlek sesleri)

YÜZBAŞI CELAL BEY: İskele civarındaki binalar Avrupa usûlü.

REHBER: Evet efendim, çarşı da böyledir. Lâkin evler, az sonra göreceksiniz, daha basit, yani tek katlıdır, fakat hepsi muntazamdır.
ALİ RUHİ: Yolun iki tarafında.. bu ağaçlar ne ağacı böyle?
REHBER: Bir kısmı muz, bir kısmı hindistan cevizidir.
TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Yollar dümdüz. Bir ucu ufukta kayboluyor. Fakat kıyafetler acayip!
REHBER: Müslümanların kıyafetleri bir peştemal ve cekettir.
TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Başlarındaki külâh, mevlevi sikkelerine benziyor. İpekten galiba.
REHBER: İpektir.
YÜZBAŞI CELAL BEY: Lâkin ayakları çıplak.
REHBER: Pek azı kundura giyer, Yüzbaşı Bey!
ALİ RUHİ: Ağızlarında bir şey çiğniyorlar, nedir o?
REHBER: Gerek Bombay'daki, gerek buradaki müslümanlar çiğner. Bir taze yaprak içinde bir çekirdektir, ağızları kıpkırmızı olur. Hazım içindir.
YÜZBAŞI CELAL BEY: Kolombo'da tramvay yok galiba?
REHBER: Yoktur. Şimendifer vardır, adanın her yerine işler.
(At, araba sesleri)
ALİ RUHİ: Hazreti Âdem'in Cennet'ten çıkınca geldiği Serendib adası bu ada, öyle değil mi, Muzaffer Efendi?
REHBER: Evet, Beyim! Serendib adası bizim bu Seylan adasıdır. Hazreti Âdem tepesi buradadır, lâkin hem çok uzak, hem de çıkılması çok zordur. Arabayla gidemeyiz.
TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Tepede Hazreti Âdem'den ne kalmış acaba?
REHBER: Ayak izleri var.. derler. Binlerce yıldan beri Hazreti Âdem'in ayak izi durur mu bilmem ya, o tepede mücevher ve yakut çıkar. Lâkin buradaki inanca göre, Hazreti Âdem'in ayağının boyu bir buçuk, iki; eni de yarım metre imiş. Meraklıysanız şuradaki mağazadan alabiliriz.
YÜZBAŞI CELAL BEY: Ne alıyoruz?
REHBER: (Güler)
Âdem Aleyhisselâm'ın ayağını, Yüzbaşım!
(At kişner, araba durur)
YÜZBAŞI CELAL BEY: (Anlatır)
Girdiğimiz mağaza, bir Hindli'nin mağazasıydı. Hindli, üzerinde sarı çamurla çizilmiş büyük bir ayak kalıbı olan bir bez çıkardı. Hazreti Âdem'in ayak kalıbını aldık..

(At kişner, araba tekerlek sesleri)

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Kaplumbağa kemiğinden sigaralık da çok güzel! Fakat gözüm, kedigözlerinde kaldı.

ALİ RUHİ: Evet, fındık büyüklüğünde kıymetli taşlar.. Lâkin, İsmail, az para değil ki! Üç bin lira istediler.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: O yüzden alamadım ya, Üstâdım!

YÜZBAŞI CELAL BEY: Fil dişinden birkaç parça şey aldım, o kadarı bana yeter. Kirpi dikeninden yapılmış çekmeceler de güzeldi, fakat taşınması zor. Alacaktım, vazgeçtim!

(At, araba tekerlek sesleri)

REHBER: Seylan adası verimlidir, lâkin halk sebze yetiştirmez. Koyun yok gibidir, tavuk vardır. Ananas diye bir meyva yetişir ki hem çok lezzetlidir, hem de çok bol. Muhakkak alınız!

(At, araba tekerlek sesleri)

YÜZBAŞI CELAL BEY: (Anlatır)

Bu Seylan adasının her tarafından, geldiğimizi işiten müslüman ahâli, şimendifer ile, gemimizi ve Türk bayrağını ve biz Türkleri görmek için geldiler. Hürmette kusur etmedik. Gemimizin her tarafı gösterildi, pek memnun oldular. Kalabalık öyle idi ki, bir gün içinde gemimize gelen ziyaretçilerin sayısı yirmi bin raddesinde tahmin edilir. Ertuğrul’un bordası kayıklar ile dolu idi. Konsolos, bizi iki kere ziyafete davet etti. Sofra alafranga idi, pek süslü ve yemekleri lezzetli idi.. Kolombo şehrinde beş gün kadar kaldıktan sonra Singapur’a hareket ettik. Giderken Hazreti Âdem tepesi denilen dağı uzaktan gördük. Pek ziyâde yüksek bir dağdır..

(Dalga sesleri)

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Dalgalara dalmış, ne düşünüyorsunuz, Ali Ruhi Bey?

ALİ RUHİ: Evliya Çelebi’nin deniz seferlerini!

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: O zamanlar böyle savaş gemileri yoktu. Şimdi elektrik bile var.

ALİ RUHİ: O kadırgalar, o kalyonlar, o çektiriler de güzelmiş!

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Geçmişte kalan şeyler güzelleşir, şairim efendim! Kim bilir o devirlerin insanları ne çok zahmet çektiler, denizle ne çok çekiştiler.

ALİ RUHİ: Asıl çekişme içimizdedir, hey Teğmen! Sudayızdır, karada olmak isteriz, karadayken suyu özleriz!

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Gene on gündür hiç kara ve kıyı görmediniz de toprağı, ağaçları mı özlediniz?

ALİ RUHİ: Neyin içinde isem aksine hasret duyarım. Singapur'a yaklaştıkça sıkıntım da artıyor. Acayip bir sıkıntı. Şimdi Bengal körfezinde miyiz?

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Körfez bitmek üzere. Açıktan geçiyoruz. Sumatra adasına yaklaşıyoruz...

(Gök gürler)

ALİ RUHİ: Hava berbat! Gemi çok yalpalıyor.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Yalpa yirmi dereceye kadarmış, fakat korkulacak bir şey yok. Bakın, küçük küçük adalar.. Kolombo'da dürbün almıştınız, nerede?

ALİ RUHİ: Kamaramda.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Buyurun benimkini!

ALİ RUHİ: Cidden güzel! Ağaçlar adalar, deniz ortasında çiçekli saksılar gibi. Fakat hava çok bulutlu; görmüyorum da uyduruyor muyum yoksa?

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Hayır hayır! Fener bile apaçık görülüyor ilerde. Bu Singapur limanı yarımay şeklinde imiş. Bir tarafı ve karşısı küçük adalarla çevrili olduğundan bütün gemiler güzelce barınırmış. Bir tarafı dar olup güney Çin denizine uzanırmış..

ALİ RUHİ: Yahu, mızıka teğmeni misin, yoksa uzak yol kaptanı mı? Neler de biliyorsun, İsmail!..

(Yağmur)

ANLATAN: Ocak 1890 başlarıydı, Ertuğrul gemisi Singapur'a vardı..

YÜZBAŞI CELAL BEY: (Anlatır)

Nihayet kılavuz gelerek Singapur limanına girdik. Şanlı bayrağımızı bilen müslümanlar gemimizin bordasına biriktiler.. Birkaç gün sonra bazı ahbaplarla beraber sahile çıktım...

ALİ RUHİ: Üç yol var, Yüzbaşı Celâl Bey! İkisi kıyıdan, biri çarşıdan geçiyor.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Bakın, ilerde ne güzel bir asma köprü, bir de fıskıye.

YÜZBAŞI CELAL BEY: Singapur'da arabaya falan binmeyelim, Beyler! Yayan dolaşalım!

ALİ RUHİ: Köprüde yayalar için, arabalar için iki ayrı yol.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Fıskıye birkaç katlı. Çocuk heykelleriyle süslü. Sular çocukların ağızlarından akıyor.

ALİ RUHİ: “Görelim âbıhayat aktığın ejderhâdan!” Hey koca Nedim! Sâdâbat çeşmelerinde sular, ejderha şeklinde lülelerden akarmış. Singapur’da çocuk ağızlarından akıyor.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Bakın, tramvay! Sağdaki yoldan gidelim! Bu şose bizim Büyükdere piyasasına benziyor. Bir yanı deniz, bir yanı büyük binalar!

(Tramvay çan sesleri)

YÜZBAŞI CELAL BEY: Lâkin bu tramvay bizim İstanbul’daki gibi hayvanla işlemiyor. Önünde bir lokomotif, ardında bir vagon.

ALİ RUHİ: Oturacak koltuklar arka arkaya değil.. karşılıklı iki uzun sıra.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Binelim mi, Yüzbaşım?

YÜZBAŞI CELAL BEY: Hele biraz daha dolaşalım! Demin öğrendim, bu tramvay, nereye gidersen git, iki sent imiş. Bizim para ile onbeş para!

ALİ RUHİ: Sudan ucuz.

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Ne güzel çimenlikler!

YÜZBAŞI CELAL BEY: Karşılarında otel, altında gazino. Bu gazino tam size göre, Ali Ruhi Bey!

ALİ RUHİ: Niçin ay efendim?

YÜZBAŞI CELAL BEY: İstediğiniz içkiyi bulabilirsiniz!

ALİ RUHİ: Mükellef yerlerde işim ne, Mîrim? Siz bana bizim Balıkpazarı meyhanelerine benzer, alelâde bir yer gösteriniz!

YÜZBAŞI CELAL BEY: Onu da buluruz! Önce kıraliçe bahçesine ve müzeye gidelim!

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Yerlerini de biliyorsunuz galiba, Yüzbaşım!

YÜZBAŞI CELAL BEY: Kumandan Osman Bey’de İngilizce bir kitap var. Gemide onu okudum, ordan biliyorum. Yürüyün, yürüyün!..

(Vardiya, kampana sesleri)

ANLATAN: Ertuğrul gemisi, Singapur’da yirmi gün kaldı. Subaylar, erler, parti parti, şehri dolaştılar, hayvanat, nebatat bahçelerini, müzeleri gezdiler...

YÜZBAŞI CELAL BEY: (Anlatır)

Singapur’da Mehmet Sakaf isminde bir seyyid vardır ki, pek âlicenap bir zattır. Kendi adına husûsî yaptırmış olduğu camisi olup bitişiğinde kendi

evi vardır. Husûsî surette bütün subayları dört beş defalar ziyafete davet ederek hakkımızda pek büyük iltifat ve ikramlarda bulundu. Parsîlerden, türkçe de bilir bir doktor ile konuşup çok şeyler öğrendim:

PARSÎ DOKTOR: Bu Singapur'daki Hindûlar, ineği ve öküzü kutsal sayarlar. Hayvanın tezek ve idrarı dahî kutsaldır. Bâtıl inançları vardır.

YÜZBAŞI CELAL BEY: Ne gibi, Doktor?

PARSÎ DOKTOR: İneğin idrarını ölüm halinde hastaya içirirler. İneği hastanın yanına getirir, kuyruğunu hastanın eline verirler, ve hasta ölünceye kadar o kuyruğu elinde tutar. Kutsal sayılır. Cenazelerini yakarlar. Ölen erkek ise, karısını da birlikte yakarlar. Şimdi İngiltere hükümeti, ölenin karısını da yakmak gibi vahşi bir âdeti kaldırmıştır, lâkin memleketin içerlerinde âdet henüz vardır. Singapur'daki Çinlilerin gerek âdet, gerek ibadetleri, hülâsa her bir halleri biz Parsîlerden ve Hindûlardan daha garip ve tuhaftır.

YÜZBAŞI CELAL BEY: Arabaları da tuhaf, Doktor!

PARSÎ DOKTOR: Bindiniz demek! Bu Singapur şehrinde atlı arabalardan çok, bu Çinli arabaları vardır. Arabacı, at yerine kendi çeker. İki kişiliktir.

YÜZBAŞI CELAL BEY: Bir gün gemiden aç çıkmıştık, akşama kadar aç gezdik, yemeklerini yiyemedik!

PARSÎ DOKTOR: Size göre değildir. Başlıca yemekleri domuz eti ve balıktır. Domuz eti kokusundan, sokaklardan geçilmez. Ufak domuzları bütün olarak kızartır, asarlar ve bunları pek severler ki, kanlarını bir kâseye koyup lokmalarını bu kana batırarak yerler. Siz pirinç yeseydiniz! Pirinci, pilav gibi, lâkin yağsız pişirir, yerler.

YÜZBAŞI CELAL BEY: Mağazaları da pek büyük, içlerinde her şey var.

PARSÎ DOKTOR: Mağazalardaki Çinliler, az çok İngilizce konuşurlar. Lâkin en önce gayet pahalı isterler. Bir dükkâna girilip de fiat sorulsa ve bir şey almadan çıkılsa alay ederler. Marifetli heriflerdir.

YÜZBAŞI CELAL BEY: Bir Çinliyi seyrettim. Önünde bir tabelâ, içinde muhtelif renkte hamurlar vardı. İngiliz polislerinden birinin heykelini yaptı. O kadar çabuk ve benzer yaptı ki, hayrette kaldım. Çok da ucuz satıyordu.

PARSÎ DOKTOR: Marifetli heriflerdir. Tapınaklarını gördünüz mü?

YÜZBAŞI CELAL BEY: Gördüm. Âyinlerini de gördüm. Cenaze ve düğün törenlerini kezâ.

PARSÎ DOKTOR: Bravo, Yüzbaşı Celâl Bey! Singapur’u benden daha iyi bilir oldunuz!..

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Önceki Bölümlerin Özeti:

ANLATAN: Sultan 2. Abdülhamid devrinde Japonya'ya bir dostluk ziyaretinde bulunmak, Padişahın nişan ve hediyelerini Japon hükümdarı Majeste Meici'ye sunmak üzere, temmuz 1889 başlarında yola çıkan Ertuğrul savaş gemisi, birçok limanlara uğradıktan sonra Singapur'a gelmiştir (1980 ocak ayı). Albay Osman Bey'in kumandasındaki gemide 609 subay, erbaş ve er, ayrıca sivil bazı görevliler vardır. Şair Ali Ruhi Bey de, gemi jurnalini yazmak göreviyle bu yolculuğa katılanlar arasındadır.

ALİ RUHİ: (Ateşli hastadır, sayıklar)

Singapur.. Çökmüş dam.. Singapur..

ALBAY OSMAN BEY: Ali Ruhi Bey, şairim efendim, nasılsınız? Bakın, biz geldik. Ben Albay Osman..

ALİ RUHİ: Siz misiniz.. Hoş geldiniz, Albayım!

ALBAY OSMAN BEY: Doktor Hüsnü Bey de yanımda.

ALİ RUHİ: Birden.. fark edemedim.. Bağışlayın.. çok halsizim!

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Kolombo'dan sonra zaten pek iyi değildiniz, Ali Ruhi Bey! Singapur yolculuğu sizi büsbütün sarstı. Gemide ne de olsa lâyıkıyla bakamazdık. Hastaneye yatırmamız sizi sevdiğimizdendir.

ALİ RUHİ: Berhudar olun! Lâkin.. söylemiyorlar.. Ne biçim hastalıktır bu?

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Kat'î teşhis henüz konamadı, Ali Ruhi Bey! Daha demin, buraya gelmeden, kumandan beyle de gittik, size bakan Fransız doktorla görüştük. Benim kanaatimce de, geçici bir zafiyet.. ve sinirleriniz çok harap. Fakat merak etmeyin!

ALBAY OSMAN BEY: Kolay mı, devamlı deniz yolculuğu, şairim efendim! Siz alışık değilsiniz! Altı ayı geçti, denizlerdeyiz! İklim değişikliği vesâire.. Sonra biraz da sizde kabahat! Singapur çok hoşunuza mı gitti nedir..

ALİ RUHİ: Evet.. içki demek istersiniz! Lâkin ben evvelce dayanıklı idim!

ALBAY OSMAN BEY: Ama işte gene de.. Fakat üzülmeyin! Kendinizi çabuk toplarsınız!

ALİ RUHİ: Doktor! Siz beni.. gemiden çıkarıp.. bu yabancı hastaneye yatırdığınıza göre.. yoksa.. bir salgına mı yakalandım?

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Aman, Ali Ruhi Bey, Allah korusun! Öyle olsaydı söylerdik. Gemide iki doktoruz. Kolağası Yasef Efendi ve ben.. Albay Hüsnü! Hani tecrübesiz kimseler olsaydık, anlayamadık derdik! Şahsen size istediğiniz teminatı verebilirim: Ne tifo, ne kolera! Olmayacak şeyleri yormayın kendinize! İşte bakın.. Konsolos Sakaf Bey de geldiler.

SAKAF BEY: Merhaba Efendim!.. Nasılsınız, Ali Ruhi Bey?

ALİ RUHİ: Çok halsizim, Beyefendi, çok!..

SAKAF BEY: Bense bugün iyi gördüm sizi! Niçin mâneviyâtınız bu kadar bozuk, anlıyamıyorum! Ne dersiniz, Doktor?

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Demin ben de söyledim. “Doktor olarak bana itimat edin!” dedim.

SAKAF BEY: Af buyurun, Osman Beyefendi, telâştan geciktim, tebrik ederim! Hak Taâlâ daha büyük rütbelere nâil eylesin, Efendim! Çok sevindim!

ALBAY OSMAN BEY: Teşekkür ederim, sağ olun, Konsolos Bey!

ALİ RUHİ: Nedir.. anlayamadım.. bana da söyleyin!

SAKAF BEY: Haberiniz yok henüz, Ali Ruhi Bey! Albay Osman Beyefendi amiralliğe terfi ettiler. Terfi emri İstanbul’dan bu sabah geldi.

ALİ RUHİ: (Sevinmiş)

Yaa.. öyle mi? Mübarek olsun, Osman Beyim! Şey.. alışkanlık işte.. Osman Paşam diyecektim.

ALBAY OSMAN BEY: Sağ ol, şairim efendim! Mevki ve mansıp ârızî şeylerdir ya, işte ümmîd edilir, tamah edilir. Cenâbı Hak sana da tez günde sıhhat ve şifa ihsan eylesin!

ALİ RUHİ: Bundan sonra bana şifa yoktur, Osman Paşam! İçimde bir his.. Bâkî’nin beyti düşmüyor dilimden: “Âlâyiş-i dünyadan el çekmeye niyyet var / Yakında adem derler bir şehre azîmet var”

ALBAY OSMAN BEY: Aman, Ali Ruhi Beyim! Lillâh aşkına, kuruntuya kapılmayın, ne olur! Her türlü sıhhî tedbir alınmıştır.

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Osman Paşa, buradaki Fransız amiraliyle de görüştü. Amiral dahi hastane ile temas halindedir, sizinle o da meşgul olacak.

ALİ RUHİ: “El çek ilâcımdan tabip!” .. Doktorlar boşuna zahmet eder. “Tedbîrini terk eyle / Takdîr Hüdâ’nındır”..

ALBAY OSMAN BEY: Öyledir, âmennâ! Fakat o, sıhhat için değildir, Ali Ruhi Bey! Aksi halde tıb ilmi ilerlemezdi.

ALİ RUHİ: Denizi olsun görebilseydim!.. Ertuğrul gemisini uzaktan olsun görebilseydim.. Vatanımdan parçadır.

ALBAY OSMAN BEY: Hastanenin en rahat, en ferah odası size tahsis edildi, lâkin isterseniz başhekimden bir diğer odaya alınmanızı da rica edebiliriz.

ALİ RUHİ: Hayır, Osman Paşam! İyi burası! Gürültüden ürker oldum. “Âşinâ-yı gurbetim ben / Hem de uzlet-âşinâ”..

ALBAY OSMAN BEY: Yeni şiirleriniz de vardır her halde, şairim efendim! Dinlemek isterdik! Mâlûmunuz, Doktor Bey de hayrandır size. Lâkin..

SAKAF BEY: Bombay’da çıkan ingilizce bir gazetedeki yazıyı gördünüz mü, Paşam? Gazeteyi bugün aldım. Gerçi ingilizce de biliyorsunuz, fakat tercümesini de yaptım.

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Okuyabilir miyiz, Sakaf Bey?

SAKAF BEY: Rica ederim, zaten gazeteyi de size takdim için getirmiştim. Buyurun!

DOKTOR HÜSNÜ BEY: (Okur)

Ertuğrul fırkateyninin Bombay limanında kaldığı günler esnasında.. karaya çıkan mürettebâtın kıyafetleri.. herkesin takdir nazarlarını çekti.. Bombaylılar, büyük bir merakla gidip gemiyi gezdiler.. Gidenler, gemide büyük bir nezaketle karşılandılar.. Gemide hiçbir taraf gizli tutulmamış.. ve ziyaretçilere pek büyük kolaylıklar sağlanmıştır.. Gemideki bahriye bandosu, zaman zaman güzel parçalar çalmaktaydı.. Gemicilerin gerek Ertuğrul’da.. gerek şehirde.. kuvvetli bünyeleri, temiz üniformaları, kırmızı fesleri.. pek ziyade dikkati çekiyordu.. Gloster alayı kumandanları ve subayları.. Ertuğrul subaylarıyla, Türkiye’nin Bombay başkonsolosu Kadri Efendi’yi Kalaba mevkiinde yemeğe davet ettiler.. İngiliz subayları, davetli Türk meslektaşlarını kemâl-i nezâketle karşıladılar..

ALBAY OSMAN BEY: Yorulduysanız ben devam edeyim, Hüsnü Bey!

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Hayır, Paşam! Az kaldı.

(Okur:)

İngilizler ve Türkler yan yana.. ve aynı maksat için harbettiklerinden.. bu ziyafette her iki taraf arasında.. samimî hisler teâtî edildi.. Ziyafet, saat ikiye kadar devam etti.. Davetliler ayrılırken İngiliz alayı mızıkası, Türk marşını çaldı..

SAKAF BEY: Bir de “Bombay Kaasıt” gazetesinde bir yazı var. Bu gazete de Bombay’da çıkar, fakat Gucerat diliyledir. O yazı daha da

hayranlık dolu.

ALBAY OSMAN BEY: Müsaadenizle onu da ben okuyayım!

SAKAF BEY: Buyurun, Paşam!

ALBAY OSMAN BEY: Şairim efendim, yormuyoruz ya sizi? Gazetelerde bizim için çıkan yazıları okuyorduk.

ALİ RUHİ: Çok sevinçliyim, çok.. Lütfen!

ALBAY OSMAN BEY: (Okur)

Türkiyenin Ertuğrul isimli bir harb gemisi, yirmi ekim tarihinde limanımıza gelmiştir.. Bombay'a çıkan denizciler, temiz kıyafetleri ve kibar hareketleriyle, derhal herkesin alâkasını çekmişlerdir.. Cuma günü namaz kılmak üzere gemiden pek çok kimse, câmie gelmişlerdir.. Bombay halkının, bilhassa müslümanların, Ertuğrul'u gezmek için gösterdikleri arzu pek şiddetlidir.. Ziyaret günleri halk, gemiye âdeta hücum etmiş bir haldeydi..

ALİ RUHİ: Evet.. öyle olmuştu.. çok şaşırmıştım.

ALBAY OSMAN BEY: Yaa, değil mi, Ali Ruhi Bey! Ne kadar sevinmiştik, yazının devamında açıklamalar da var.

(Okur:)

Geçen cumartesi günü.. gazetemizin müdürü, gemiye bizzat gittiğinde.. geminin etrafı ile merdivenlerini kalabalıktan görülmez bir halde bulmuştu..

ALİ RUHİ: (Heyecanlanmış)

O günü tekrar yaşıyor gibiyim. Evet, çok kalabalıktı.. Merdivenlerden çıkamayanlar, sarkan halatlara asılmışlar, gemiye bu şekilde girmeye çalışmışlardı. Çok korkmuştum: Elleri halattan bir kurtulsa.. düşer, ölürlerdi.

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Hepimiz heyecanlanmıştık. Tıpkı Ali Ruhi Bey'in söylediği gibiydi.. Yazı bitti mi, Paşam?

ALBAY OSMAN BEY: Az daha var.

(Okur:)

Ertuğrul'u ziyarete gelenlerin çoğu müslümanlardı, fakat aralarında ateşperestlerle, putperestlere de raslanıyordu. Çok nazik Türk gemicileri, İngiliz gemicileri kıyafetinde idiler, fakat hareketlerinde onlardan daha üstün oldukları göze çarpıyordu.. Bazı subaylar İngilizce de biliyorlardı.. Yazı bitti! Biraz mübalağalı bulmadınız mı?

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Aman, Paşam! Gerçeğin ta kendisi! Hem, kim olduğunu bile bilmediğimiz gazetecinin ne mecburiyeti var hakikati değiştirmeye?

ALİ RUHİ: Satır satır hepsi doğru, Osman Paşam! Ertuğrul subay ve erleriyle ne kadar iftihar etseniz azdır. Allah cümlesini vatana, millete bağışlasın!

ALBAY OSMAN BEY: Gazeteler bizde kalabilir mi, Sakaf Bey?

SAKAF BEY: Elbette, Paşam! Zaten size getirdim.

ALBAY OSMAN BEY: Teşekkür ederim.. Evet, nasıl desem.. yeni şiirleriniz vardır demiştim, şairim efendim! Dinlemek isterdik.. Lâkin.. maalesef biz bu zevkten bir müddet mahrum kalacağız. Zîrâ.. nasıl söylesem.. çok üzgünüz, Ali Ruhi Bey! Geminin Singapur'da daha fazla beklememesi için, İstanbul'dan emir aldık. Yarın Saygon'a hareket ediyoruz.

ALİ RUHİ: (Çok üzgün)

Beni Singapur'da bırakarak.. Yâdelde tek ü tenhâ..

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Konsolosumuz Sakaf Bey dostumuz, sizi yalnız bırakmayacak, Üstâdım!

SAKAF BEY: Tabiî, şüphe mi var? Yola çıkacak kadar toparlanın, sizi posta vapuruyla Yokohama'ya bizzat ben götürürüm. Siz Yokohama'da en az iki üç ay kalırsınız, değil mi Paşam?

ALBAY OSMAN BEY: Evet evet!

(Sessizlik)

Daldı, uyudu. Zavallı şair! Ne dersiniz, Doktor?

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Çok ateşi var. Allah'tan ümit kesilmez, Paşam!

ALİ RUHİ: (Sayıklar)

Singapur.. çökmüş dam..

(Yavaş konuşurlar:)

SAKAF BEY: Çökmüş dam.. diyor. Ne demek istiyor acaba?

ALBAY OSMAN BEY: Beş altı sene önceki, babasının ânî ölümünü hatırlıyor her halde. Babası, Kayseri mutasarrıfı Veyis Paşa idi. Elli yıl devlete hizmet etmiş, çok dürüst bir adam.. Kayseri'de mutasarrıf iken bir gün hâkimin ziyaretine gitmiş. Otururlarken mahkemenin damı çökmüş. Enkaz altında, hemen orada can vermiş Veyis Paşa.

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Çökmüş dam.. Ali Ruhi Bey, babasının ölümünü unutamıyor. Hastalığı tifo falan değil. Belki çok şiddetli bir zatürree. Lâkin bünye mukavemeti çok az. İçkiye çok düşkündü.. Zaman zaman nöbet gelir.

SAKAF BEY: Alnında boncuk boncuk ter..

DOKTOR HÜSNÜ BEY: O mühim değil. Mühim ve ciddî olan.. bünyesi dayanır mı, dayanmaz mı..

(Kısa bir sessizlik)

ALİ RUHİ: (Sayıklar, uyanır)

Singapur.. nerdeyim?.. Siz gitmediniz mi , Sakaf Bey?.. Osman Paşa.. Doktor Albay Hüsnü Bey..

SAKAF BEY: Onlar gittiler, Üstâdım! Sizi uyandırmak istemediler, özür dilediler. Hemen İngiliz amiraliyle buluşmaları icab etti.

ALİ RUHİ: Yarın mı hareket ediyorlar?

SAKAF BEY: Evet! Saygon'a!

ALİ RUHİ: Buralara gelmişken.. Saygon'u da görmek isterdim.

SAKAF BEY: İyileşin, ben sizi götüreceğim!

ALİ RUHİ: İyileşmek.. İnşallah! Singapur çok hoşuma gitmişti, hastanede yatmak fena!

SAKAF BEY: Hastane olmasaydı gemide iyileşmeniz zordu, Ali Ruhi Bey! Doktor Hüsnü Bey yoksa bırakmazdı sizi!

ALİ RUHİ: Singapur da bırakmayacak.. "O kadar ezdi beni darbe-i kahrı feleğin"! Ah, bu sancı! Kastamonulu Latîfî Efendi'yi bilir misiniz?

SAKAF BEY: Hayır!

ALİ RUHİ: Ediptir, şairdir. Mısır'dan Yemen'e gidiyordu. Bindiği gemi yolda fırtınadan battı, boğularak öldü.. Dünyada yerimi bulamadım, mekânım denizler olsaydı! Singapur'da öleceğime, Latîfî Efendi gibi, denizlerde... Ah, ah, bilemeyiz ki, karada mı denizde mi daha iyi..

SAKAF BEY: Canım efendim, gençsiniz, bırakın ölüm sözünü!

ALİ RUHİ: Adım Ali Ruhi.. Bağdatlı Ruhî de bir kalender hayatı yaşamıştı. İçini kavuran susuzluğu bir yerlerde dindirememişti. Beni İstanbul'lardan Singapur'a çeken.. korkuydu. Babamın ölümüyle ölmek korkusu. İstanbul'da kalsaydım başıma bir tavan çöker, bir taş düşer, içki beni ansızın yere serebilirdi. İstanbul'dan onun için kaçtım. Açık deniz.. Ama şimdi.. işte gene dört duvar arasındayım.. karada.. Singapur'da bir hastanede.. Uyumak istiyorum.. hiç uyanmamak!

SAKAF BEY: Uyuyun, Üstâdım! Nerdeyse akşam vizitesi başlar.. ben de gideyim, yarın gene gelirim.

ALİ RUHİ: Geminin mızıka teğmeni İsmail Efendi'yi de görmek istiyorum.. Son defa görmek..

SAKAF BEY: Hayhay! Hemen bulurum. Ertuğrul ancak yarın akşam hareket eder. İsmail Efendi daha gelir nasıl olsa! Fakat bilhassa bulur,

söylerim.

ALİ RUHİ: Son defa!

SAKAF BEY: Fakat neden son defa? Kuzum, bırakın böyle lafları, canım efendim!

ALİ RUHİ: Güle güle, Sakaf Bey! Hatırdan çıkarmayın beni! Çok teşekür ederim..

(Bir süre bir sessizlik)

BİNBAŞI MEHMET BEY: Biz geldik, Ali Ruhi Bey!

ALİ RUHİ: (Hasta, halsiz)

Buyurun, buyurun!

SAKAF BEY: Teğmen İsmail Efendi'yi istemiştiniz, Binbaşı Mehmet Bey de geldiler!

ALİ RUHİ: Berhudar olsunlar! Gurbet elde beni yalnız bırakmadınız, hepinize ne kadar minnettar olsam..

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: O nasıl söz, Üstâdım! Bize kalsa her saat yanınızda oluruz. Lâkin.. vazife.. mâlûm!

ALİ RUHİ: Gemi Saygon'a bugün hareket ediyor, değil mi, Binbaşım?

BİNBAŞI MEHMET BEY: Evet, Üstâdım! Bir emriniz mi var?

ALİ RUHİ: Sizden veya İsmail Efendi'den bir ricam olacak. İstanbul'a döndüğünüzde muharrir Ahmet Rasim Bey'i bulunuz!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Aman şairim! Ahmet Rasim Bey'i siz kendiniz görürsünüz, bize ne hâcet!

ALİ RUHİ: Benim İstanbul'a döneceğim şüphelidir. "Âlem bir aceb gülşen idi, gitti sefâsı / San eşk ile âh oldu onun âb u havâsı"..

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Dünyanın daha nice sefâlarını süreceksiniz, birlikte süreceğiz, Ali Ruhi Bey! Gözyaşından, âh ü vâhtan, kuzum, söz etmeyiniz!

ALİ RUHİ: Ölüm meleğini görür, ter içinde uyanırım. "Bakıyor mu diye dilhaste-i hicran gözüme / Bakıyor can alıcı gözleri yan yan gözüme"..

SAKAF BEY: Şiirlerinizi sizin ağzınızdan duymak, bahtiyarlıktır bizim için. Lâkin.. bu şiirleri müsbet mânâda tefsir edelim, Ali Ruhi Bey!

ALİ RUHİ: Pekâlâ.. siz nasıl isterseniz! Muharrir Ahmet Rasim Bey'e deyiniz ki.. Ali Ruhi, size "Beni bir daha göremeyeceksiniz!" demiş.. sözünde durdu.. Onu artık bir daha göremeyeceksiniz!.. Böyle deyin, Binbaşım!

BİNBAŞI MEHMET BEY: (Şaka etmek ister)

Hani belki Japonya’yı çok sever, orada kalırsınız. Yokohama’ya yahut Tokyo’ya yerleşirsiniz.. olur a! O zaman başka! Söylerim. Ancak.. siz güzelim İstanbul’dan uzakta yaşayamazsınız, Ali Ruhi Bey!

ALİ RUHİ: Evet.. İstanbul! Ben sekiz on sene önce temelli yerleşmek için, pederden izin alıp Mekke’ye gitmiştim. Lâkin Hac zamanına kadar bile duramadım, İstanbul’a döndüm.. İstanbul! İsterim amma bu halimde İstanbul’a dönemem!

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Sizi biz götüreceğiz, Ali Ruhi Bey! Ne Singapur’da, ne Japonya’da bırakmayız sizi.

ALİ RUHİ: Keşki bırakmasanız.. keşki.. “Ruhî, sorarsa hâlimizi gurbet elde yâr / Yâd-ı vatanla şimdi gazelhân-ı gurbetiz”..

BİNBAŞI MEHMET BEY: Bugün bize şiir ziyafeti çekiyorsunuz, Üstâdım! Vaktimiz olsa da bütün şiirlerinizi dinleyebilsek! Lâkin.. biz artık..

ALİ RUHİ: Evet, gidin! Japonya’ya da sizinle gelmeyi ne kadar isterdim! Evet evet.. iyileşeyim hele.. konsolos bey, inşallah..

SAKAF BEY: Tabiî, tabiî! Götüreceğim! Nasıl olsa, Ertuğrul gemisi birkaç ay Yokohama’da kalacak.

ALİ RUHİ: Takdîrde varsa olur! Lâkin.. siz her ihtimale karşı, şu paketi yanınıza alın, Binbaşım! Ahmet Rasim Bey’e verirsiniz! İçinde son yazdığım şiirler var. Hani.. ola ki.. ben dönemezsem.. Ahmet Rasim Bey bastırır. Başka neyim var ki? Hayaller.. şiirler.. Yolunuz açık olsun!

(Sesler erir. Eski bir marş parçası veya savaş gemisi düdükleri)

ANLATAN: Ve Ertuğrul gemisi, şair Ali Ruhi Bey’i Singapur’da hastanede bırakarak yoluna devam etti. Kış mevsimi sona eriyordu ya, gemi alabildiğine yalpalıyor, güvertede yürümek kabil olmuyordu. Kaptan köprüsünde subaylar, konuşarak, hayal kurarak vakit geçirmekteydiler:

ALBAY OSMAN BEY: İstanbul’u hatırlıyor musunuz, Süvari Bey?

SÜVARİ: O kadar uzakta kaldı ki, hayal meyal, Paşam! Singapur’u bile unuttum. Yalnız daha sonra Saygon’a müsâit bir havada girdiğimizi hatırlıyorum. Üç gün babafingoları kullanmıştık, fakat sonra.. Bakın, sonrasını da unutmuşum!

ALBAY OSMAN BEY: Hong Kong’a seksen mil yaklaşmıştık, gece yarısı birdenbire bindiren o poyraz.. hiç unutulur mu?

SÜVARİ: Evet, Paşam. Evet.. kıyıyı görünceye kadar on üç saat neler çektik! Yağmur, sis, bora!.. Hattâ ne adasıydı o? Hong Kong’a otuz mil kala.. Adayı görene hediye vâdetmiştiniz!

ALBAY OSMAN BEY: Beş mil kala, Fenerli Mehmet Bey “Gördüm efendim!” diye bağırdı, derken biz de gördük.

SÜVARİ: “Hong Kong’a sağ salim demirlersek, istediğin bir şeyi almak borcum olsun!” dediniz. Sekstant istedi. Gemici aklı işte! Denizci aleti istedi.

ALBAY OSMAN BEY: Ne güldük, ne güldük! Lâkin vazifesine düşkünlüğünü de takdir etmedik değil! Birader, insan hem onu ister, hem de husûsî bir şey.

SÜVARİ: Telâştan akıl edemedi, Paşam!

ALBAY OSMAN BEY: Hong Kong’da İngilizlerden gördüğümüz saygı da unutulmaz, Süvari Bey! Valiyi ziyarete çıktığım gün, kaleden atılan o toplar..

SÜVARİ: Bandonun çaldığı Türk marşı.. Selâma duran İngiliz askerleri.. Evet, İstanbul’u unuttuk belki ya, Çin donanmasını unutmadık.

ALBAY OSMAN BEY: Sekiz zırhlıydı, Saygon’da raslamıştık. Hong Kong’da gene karşımıza çıktılar, karşıladılar bizi. Subayları, erleri..

SÜVARİ: Formoza kanalını geçinceye kadar havalar güzel gitmişti, fakat deniz gene bozuyor, Paşam!

ALBAY OSMAN BEY: Hayırlısıyla Nagasaki’yi bir bulsak, gerisi kolaydır, Süvari Bey!

(Vardiya, kampana sesleri, sert deniz hışırtıları)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Önceki Bölümlerin Özeti:

ANLATAN: Sultan 2. Abdülhamid devrinde, Japon imparatoru Meici'nin amcasının İstanbul ziyaretini iade etmek ve Türk-Japon dostluğunu kuvvetlendirmek maksadıyla gönderilen Ertuğrul savaş gemisi, hareketinden yedi ay sonra Singapur'a vardı, bir ay kadar orada kaldı. Gemi, 1890 şubatında yoluna devam ederek, güney Çin denizinde Saygon'a, Hong Kong'a uğradı. Amiral Osman Paşa kumandasındaki gemide askerî mürettebat dışında, sivil görevliler de bulunuyordu. Bunlardan şair Ali Ruhi Bey, ağır hastalandığı için, Singapur'da bir hastaneye yatırılmış, orada bırakılmıştır..

(Sert deniz, dalgalar. Vardiya, kampana sesleri)

OSMAN PAŞA: İstanbul'a ağabeyime mektup yazıyordum. Bir şey mi var, Süvari Bey?

SÜVARİ: Hayır, Paşam! Mühim değil. Birazdan gelirim!

OSMAN PAŞA: Pekâlâ! Ben de zaten bitirmek üzereyim!

SÜVARİ: Acele etmeyin, Paşam!

(Bir kapı kapanır.)

OSMAN PAŞA: (Yazar)

Sevgili kardeşim, efendim hazretleri! Şimdi gözümün önünde bulunan mektubunuzda lütfen tebrik ettiğiniz Ramazan bayramının birinci gecesiydi ki, gayet iri puruva denizlerine saplanıyorduk. Günlerce devam eden salıntılara, Bayramın üçüncü günü Nagasaki'ye girmekle nihayet verdik. Hong Kong'a girdiğimiz havanın aynı idi. Şafakla beraber kıyıları gören, ikinci bölük teğmeni müjdeyi verdi. Köprü üstüne çıkarak, Japonya'nın zümrüt renkli, lâtif manzaralı dağlarını görerek, Cenâbı Hakk'a şükürler ettim.

(Gemi düdükleri, top sesleri)

OSMAN PAŞA: (Yazmaya devam eder)

Nagasaki'de tesadüf ettiğimiz İngiliz ve Amerikan amiralleri ve kale ile selâmlaştık. Dört gün kalıp kömür alarak, beşinci gün, iç deniz yoluyla, 390 mil mesafede Kobe limanına indik. Burası gayet lâtif ve bir kısmı Boğaziçi'ni andırır, emin bir yoldur. Akıntısı bazan yedi mile varıyorsa da, biz hafif zamanda geçtik. Üç yerinde dar geçitler vardır. Cenâbı Hakk'ın inâyetiyle, birbiri üstüne yedişer mil çiğneyerek, Kobe'ye bir karanlık

gecenin saat üçünde demirledik. Kobe, Japonya’nın mühim bir vilâyetidir. Yokohama’ya 350 milimiz kalmıştı...

(Demir atan geminin çapa sesleri)

SÜVARİ: Bir haftadır Kobe’deyiz, Paşam! Hiçbir yerde gemi bu kadar mükemmel temizlenmemişti. Güverte, palavra, borda, arma ve filikalar en halis boyalarla boyandı. Artık Yokohama’ya gitsek!

OSMAN PAŞA: Tokyo’dan aldığımız telgrafı biliyorsunuz, Süvari Bey! Saray Teşrifat Nâzırı, gelişimizi tebrik ediyor, o da Yokohama’ya ne gün geleceğimizi soruyordu. Cevap verdik ama gene de şüphelidir. Yolda puruva rüzgârlarına raslamaktan çekiniyorum. Günlerce yolumuzdan olabiliriz, belki de Kobe’ye geri dönmemiz gerekir.

SÜVARİ: Fakat vakit kaybediyoruz.

OSMAN PAŞA: Cenâbı Hakk’ın inâyetine sığınacağız. Pekâlâ, iki saat sonra hareket edebiliriz!

(Gemi demir alır. Çapa sesleri)

OSMAN PAŞA: (Mektuba devam eder)

Cenâbı Hakk’ın izniyle, dediğimiz saatte Yokohama’ya vardık. İstimbotlar ile karşıladılar. Gelen zatların reisi, Japon imparatorunun amcası ile İstanbul’a gelmiş bulunan teşrifatçı idi. İlk sözü: “Muntazam bir posta vapuru da bu kadar zamanında gelebilir!” oldu. Devletim adına iftihar ettim.. Yokohama’da çok parlak ve candan bir törenle karşılandık. Türk bayrağını ilk defa gören Japonlar “Banzay” sesleriyle yeri göğü inlettiler. “Banzay”, Japoncada “Yaşa! Yaşasın!” demektir.. Yokohama’da üç gün kalacağız. Üçüncü gün şimendiferle, bir saat mesafede olan payitaht Tokyo’ya gideceğiz, kardeşim efendim!..

(Tren sesleri)

ANLATAN: İmparator Meici cenapları, Osman Paşa’yı Tokyo’daki sarayında, bir cuma akşamı kabul etti, sayın dinleyiciler! Kabul töreni pek parlak olmuş, İmparatorun isteği üzerine Osman Paşa, konuşmasını Türkçe yapmış, Fransızca tercümesini de yazılı olarak sunmuştu. Ertuğrul kumandanı Amiral Osman Paşa, daha sonra diğer bir salonda, İmparatoriçeye takdim edildi. Sultan Abdülhamid’in hediyeleri, İmparator’un pek hoşuna gitmişti. Paşa, maiyetiyle birlikte, o akşam yemeğe alıkonuldu. İmparator sofraya otururken göğsünde, Padişah’ın İmtiyaz Nişanı parlıyordu...

(Gemide vardiya, kampana sesleri)

OSMAN PAŞA: (Mektuba devam eder)

Kardeşim, efendim! Mektubuma fırsat buldukça devam ediyorum: İngiliz ve Fransız amiralleri de gemilerine davet ettiler. Yarın akşam gene İngiliz amiraline davetliyim. Bu âna kadar dokuz ziyafet oldu. Subayları nöbetleşe götürdüm...

(Vardiya, kampana sesleri)

SÜVARİ: Sarayı, ekspozisyonu, silâhhaneyi, tüfek fabrikasını gezdik; birçok yerler gördük, Paşam!

OSMAN PAŞA: Hamdolsun ve Allah nazardan saklasın, subay ve erlerimizin terbiye ve disiplinlerinin övüldüğünü duydukça göğsüm kabarıyor, Süvari Bey! Tokyo'da Rus ve Alman elçileri, defalarca beni tebrik ettiler, iftihar ettim! Bir de neye seviniyorum, biliyor musunuz? Artık bundan sonra dönüş için veda ziyaretinden başka gitmeye mecburiyetim kalmadı.

(Vardiya, kampana sesleri)

OSMAN PAŞA: (Mektuba devam eder)

Kardeşim, efendim! Saatin üç olduğunu şimdi vardiyan bağırdı, demek ki iki saattir sana mektup yazıyorum. Hava fena; gemi güzelce baş, kıç vuruyor. Yatmak zamanı geldi. İnşallah arkasını yarın yazar, bu gece sizleri rüyamda görür de boynunuza sarılırım..

(Dalga şapırtıları)

Ah, kardeşim! Sabah oldu, göremedim. Gönlüm bugünkü hava gibi gamlı olduğu halde gene elime kalemi aldım..

(Vardiya, kampana sesleri)

SÜVARİ: Bu akşam İngiliz amiraline davetlisiniz, Osman Paşam!

OSMAN PAŞA: Emin olun, artık usanmaya başladım, Süvari Bey! Ah, bir an önce yurda dönebilsek! Geleli nerdeyse bir buçuk ay doluyor, Yokohama ile Tokyo arasında trende gidip geliyoruz. İstanbul'a dönmek için emir ve para bekliyorum, hâlâ haber yok. Eylüle kalacağız diye korkuyorum.

SÜVARİ: Poyrazın önüne düşersek, sıkıntımız olmaz, Paşam! Puruva rüzgârına raslarsak fena.

OSMAN PAŞA: Ben de ondan çekiniyorum. Neyse, durun bakalım, bu akşam İngiliz amiralinin davetine de gidelim hele! Biliyor musunuz, biz çok mahçup düştük! Ertuğrul'da mükellef bir ziyafet de biz vermeliydik. Gel gör ki, takım yok! Bol sofra takımı olmadan nasıl verebiliriz?

SÜVARİ: İstanbul'da düşünmeleri gerekirdi.

OSMAN PAŞA: Hele Fransız amiraline karşı çok mahcubum. Singapur'da, Saygon'da raslaştık, seviştik, buralara kadar geldi. Ertuğrul'a her gelişinde: "Oğlum Amiral! Ben bu ihtiyarlığımla seni ziyarete geliyorum da sen benimle yemeğe gelmiyorsun!" diyerek, iki kere davet etti.

SÜVARİ: Fransızlar son derece nazik, Paşam!

OSMAN PAŞA: Temmuzun on dördünde resmî bayramları var. Bordamızda yatan gemileri, verecekleri ziyafetten sonra gidecekmiş. Biz de onlarla beraber hareket edebilseydik...

(Vardiya, kampana sesleri)

OSMAN PAŞA: (Mektup yazar)

Kardeşim efendim! Bu mektubumda size güzel haberler veremeyeceğim. On beş günden beri Japonya'da kolera çıktı. Allah'ın hikmeti.. tesadüf etmediğimiz bir o kalmıştı, onunla da karşılaştık. Şimdi daha önce uğradığımız Nagasaki'de hüküm sürüyor. Yokohama ve Tokyo'da henüz bir vak'a yoksa da, bugün yarın bekleniyor. İhtiyat tedbirlerini şimdiden aldık. Hayırlısı Allah'tan! Beklediğimiz paranın gönderildiği haberi de İstanbul'dan bu gece alındı. Hareket gününü tâyin edemezsem de, inşallah iki haftaya kadar yola çıkabileceğimizi Tanrı'dan temenni ediyorum. Cümlenin sıhhat haberine pek memnun oldum. Cümleye selâmlarımızın tekrarı ile, bilhassa iki gözlerinizden öperim kardeşim! Kolera eve duyurulmamasını temenniye hâcet yoktur..

(Vardiya, kampana sesleri)

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Gurbet elde bayramlar pek kederli geçti, Paşam!

OSMAN PAŞA: Takdîr-i İlâhî, Doktor! Geçen kurban bayramı Süveyş'te kuma oturduk. Sonraki Ramazan bayramını Hong Kong'la Nagasaki arasında, denizde, kezâ zahmetler içinde geçirdik. Artık bu üçüncü bayram.. Yokohama'da gönlümüz rahat, kutlarız diyorduk. O da olmadı.

SÜVARİ: Tecellidir, Paşam! Nasip böyle imiş! Kolera, Nagasaki'den buraya sıçramasaydı.. Gerçi Albay Hüsnü Bey, canla başla çalıştı, lâkin ne çare!

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Tabâbetin bütün imkânlarını kullandık, Süvari Bey! Gene de 37 kişi hastalığa tutuldu ve maalesef 13 kurban verdik.

OSMAN PAŞA: Yokohama'dan yedi mil uzakta, karantinada olduğumuz halde.. otuz üç gün karantina.. dile kolay!

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Öyle habîs illettir ki, önlenemez, Paşam! Temaslar neticesi, doktor Yasef Efendi de az kaldı yakalanıyordu. Lâkin, Allah için o da gece gündüz çalıştı.

OSMAN PAŞA: Himmeti var olsun! Mevcudumuz 609 olduğuna göre, zâyiâtımız gene de fazla sayılmaz. Buna da şükredelim, Beyler! İşin kötüsü, tam harekete hazırlandık, Kobe limanında hastalığın şiddetlendiği haberi geldi, olduğumuz yerde kaldık. Eylül ayındayız. Ne yapsak ki, Süvari Bey?

SÜVARİ: Doktorlar 45 gün beklemeli.. dediler. Otuz gün doldu. Kalan on beş günü de, yelkenle ağır ağır iç denizde geçirirsek.. vâde dolar. Ne dersiniz, Doktor?

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Evet, olabilir.

OSMAN PAŞA: Kobe limanına veya diğer bir limana uğramadan Hong Kong'a varabilmemiz imkânsız! Lâkin böyle, bu kadar zaman, Yokohama'da gemi içinde karantinada kalmak da bir fâcia doğrusu! Ben bile dayanamıyorum artık! Bir de askerleri düşünün!

SÜVARİ: Hepsi bezdi, Osman Paşam!

OSMAN PAŞA: İstanbul'a, birâdere ne yazdım, biliyor musunuz?

(Mektuptan okur gibi, yankılı ses)

"Bu geminin kıç kamarasında bulunmak şerefi, benden başka kime nasip olsaydı, bu âna kadar başımıza gelenler karşısında her şeyi göze alır, ya firar ya da intihar ederdi.. Fakat Allah göstermesin! Her şeye, bu âna kadar nasıl sabır ve metanetle tahammül ettimse, bundan sonrasında da gene o şekilde hareketi saâdet ve selâmet bilirim ve Cenâbı Hak'tan zerre kadar ümit kesmem..."

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Bu kolera, Japonya'ya her zaman olduğu gibi bu defa da Şanghay'dan gelmiş, Paşam! Orada, maâzallah, pek şiddetli devam ediyormuş. Karantina idaresinden öğrendim.

OSMAN PAŞA: Evet, Doktor! Süvari Bey'le de görüştük: Şanghay'a uğramak akıl kârı değildir. Allah mecbur etmesin! Biz, Yokohama'dan Hong Kong'a ancak bir ayda gidebiliriz. Biz varıncaya kadar da hastalık Hong Kong'da geçmiş olur, Doktor!

DOKTOR HÜSNÜ BEY: Şehirle temasta bulunmazsak.. olur, Paşam!

(Vardiya, kampana sesleri)

OSMAN PAŞA: Tek başıma karar vermek istemem, Yarbaylarım! Sizler süvarisiniz ve siz Binbaşı Mehmet Bey! Japonya'ya haziranda geldik, eylül ortası oldu. Açık konuşalım! Japonlar, büyük tayfun fırtınaları mevsimi

olan eylül ayında seyahat doğru değildir.. derler. Geminin esaslı bir tamirden geçirilmesini tavsiye ederler. Kalalım mı, gidelim mi?

SÜVARİ: Bir seneyi geçti, yurdumuzdan uzaklardayız, Osman Paşam! Bir an önce geri dönmenin yollarını aramalıyız! Mürettebat arasında hoşnutsuzluk çoğalmaya başladı. Koleradan on üç telefat vermemiz, diğer yirmi dört hastanın hâlâ kendilerine gelemeyişleri, askerin mâne-viyâtını fena halde sarstı.

SÜVARİ MUAVİNİ: İstanbul'dan para geleli ve hareket emrini alalı epey oldu, Paşam! Emri daha fazla geciktiremeyiz! Süvari Bey, doğru söyler! Üç bayramı yâdelde geçirdik, dördüncüsünde de İstanbul'da olamayacağız! Asker ümitsizlik içinde. İki ay Süveyş'te kaybettik, bir ay kolera hapsi. Uzun yolda öteki gecikmelerimiz, kömürsüzlük, sür'atsizlik, hava muhalefetleri de caba! Bir an önce dönmeliyiz!

BİNBAŞI MEHMET BEY: Gerçi siz âmirlerim varken bana söz düşmez, lâkin af buyurun! En büyük hatâ yahut talihsizlik, bundan on dört ay önce Süveyş kanalında oldu. Ertuğrul, iki aylık bir tamir görüp de kanaldan çıktığı vakit, Hind okyanusunda yelkenle seyir ve sefer mevsimi geçmiş bulunuyordu. Bu husus dikkate alınmadan yola devam edildi.

OSMAN PAŞA: Niçin böyle söylüyorsunuz, Binbaşı Bey! Gemi, Süveyş'te hasar görünce hemen Bahriye Nezâreti'ne yazmadım mı? Ertuğrul'un bu seferi tamamlamasındaki engellerin, Allah korusun, bir felâkete sebep olabileceğini, Bahriye Nezâreti'ne uzun uzadıya arz ve izah etmedim mi? Raporu Süvari Beylerle hazırladık, müsveddesi gemi jurnalindedir. Demedim mi: "İçimizden bir heyet teşkil ediniz! Japonya'ya bir posta vapuruyla bu heyet gitsin! Padişahımızın yolladığı nişan ve hediyeleri İmparator Meici cenaplarına bu heyet takdim etsin! Sonra gene bir posta vapuruyla dönsün gelsin Ertuğrul gemisine! Yapılacak en doğru şey budur!" demedim mi? Ne oldu? Bahriye Nâzırı, ancak bu defa telâşlandı, eski kararından döner gibi oldu. Bahriye Şûrâsı'nı toplayarak, aksi karar verdirmek lüzumunu hissetti. Ama bu sefer de, kararında ısrar sırası, Yıldız sarayına geçmiş bulunuyordu. "Ertuğrul gemisi Japonya'ya selâmetle gidebilir, yola devam ediniz!" diye cevap ve emir gelmedi mi?

SÜVARİ: Eh, yola devam ettik, Japonya'ya geldik netekim!

SÜVARİ MUAVİNİ: Geldik.. fakat dönüş?

OSMAN PAŞA: Netice itibariyle Saray'a değil, Bahriye Nezâreti'ne bağlıyız. Bahriye Nâzırı'nın emirlerini yerine getirmkle vazifeliyiz! Şimdi

dönmemiz isteniyor. Kış ortasında değiliz çok şükür! Lâkin biraz daha gecikirsek kış bastırır. Ne dersiniz?

SÜVARİ: Dönelim, Paşam! Askeri de düşünmemiz lâzım!

OSMAN PAŞA: Büyük bir mesuliyet altındayız, emin olun! Siz rahat uyuyabiliyor musunuz? Hiç sanmam! Uykularımdan, sıhhatimden oldum.

SÜVARİ MUAVİNİ: Hep öyleyiz! Dönelim. Paşam! Dönüş emri almamış olsaydık beklerdik. Fakat gemide artık kimsenin bekleyecek hali kalmadı, dönmeliyiz!

OSMAN PAŞA: Kararı birlikte veriyoruz. Pekâlâ! Allah'tan niyazım, bu zahmetli yolculuğun selâmetle bitmesidir.

SÜVARİ: Hepimizin niyazı ve duası budur, Paşam!

(Sesler kayar, erir)

ANLATAN: Şimdi burada bir parantez açıyor, Osman Paşa'nın yakın arkadaşlarından ve deniz tarihçilerimizden Süleyman Nutki Bey'in hâtıralarından bir bölüm okuyoruz, sayın dinleyiciler! Süleyman Nutki Bey, hâtıralarında şunları söylüyor:

"Osman Paşa, bu seferin selâmetle biteceğinden ümitli değildi. Mecmua-i Fünûn-i Bahriye'nin ilk sayısına yazdığım makalede, bu geminin bu uzun seferi yapmaya kabiliyetli olmadığını açıkça belirtmemiş olduğuma itiraz etti. Geminin İstanbul'dan hareketinden bir gün evvel, iki köprü arasında şamandıraya bağlı gemiye gidip kendisini ziyaret ettiğim zaman, yüzündeki hüzün, benim kalbime de dehşet saldı. Gemi, ziyaretçilerle doluydu. Herkes sarılıp ağlaşıyor, pek elemli ayrılıyordu. Bu geminin Japonya'ya kadar gitmeye kabiliyetli olmadığı ve her ne kadar tamir edilmişse de, kazanlarının altına isabet eden kısmının tamir görmemesinden, bu kısmın gemiyi tehlikeye sokacağını, raporunda tafsilâtıyla yazan İngiliz Harti Bey, bu hakikati ortaya koyduğundan, geminin çarkçıbaşılığından alındı, Ada vapurlarına verildi. Bu hal Saray'a da aksederek, Mâbeyn kâtipliğinden sorulduysa da, Bahriye Nâzırı Hasan Paşa'yı kararından döndürmek mümkün olmadı.."

Evet, sayın dinleyiciler! Ertuğrul Japonya'ya gelmiş, Japon imparatoruna dostluk ziyaretinde bulunmuş, uğradığı her limanda ve Japonya'da sevgi ve hayranlıkla karşılanmış, vazifesini hakkıyla yapmıştı. Artık yurda dönme vakti gelmiş, geçmişti bile. Geminin Yokohama'dan hareket tarihi, 14 eylül 1890 pazar olarak tesbit edildi..

(Demir alan bir geminin çapa sesleri)

BEŞİNCİ BÖLÜM

Önceki Bölümlerin Özeti:

ANLATAN: Sultan 2. Abdülhamid devrinde Japon imparatoru Meji'nin amcası İstanbul'u ziyaret etmiş, Padişah da daha sonra hem bu ziyareti iade, hem de Türk-Japon dostluğunu kuvvetlendirme amacıyla Ertuğrul savaş gemisini Japonya'ya göndermişti. Ertuğrul, temmuz 1889 başlarında İstanbul'dan hareket etti; Aden, Bombay, Kolombo, Singapur, Hong Kong limanlarına uğrayıp, oralarda çeşitli nedenlerle oyalanarak, bir yıla yakın bir zaman sonra, haziran 1890 başlarında Yokohama'ya vardı. Kumandan Amiral Osman Paşa, Padişah'ın yolladığı nişan ve hediyeleri, Tokyo'ya giderek, Japon imparatoruna takdim etti. Bir kolera salgını, emir ve para beklemek yüzünden, Japonya'da üç ay kadar kalan gemi, nihayet 14 eylül 1890 günü, yurda dönmek üzere Yokohama limanından ayrıldı.

(Gemilerin uğurlama düdükleri)

SÜVARİ: Ben Ertuğrul süvarisi Yarbay Ali! İstanbul'a dönüyorduk. Japonya'nın has misafirleri olmuştuk. Gönlümüz dost ülke yöneticilerinin candan uğurlamalarıyla sevinçli, yurdumuza dönüyorduk..

SÜVARİ MUAVİNİ: Ben süvari muavini Yarbay Cemil! Eylül ortalarıydı. Uzak Doğu, tayfun fırtınaları ve sağnaklı yağmurlarla doluydu. Fakat daha fazla bekleyemezdik..

BİNBAŞI NURİ BEY: Ben Binbaşı Nuri, İkinci Süvari! Bir Ramazan, bir Kurban bayramı Süveyş'te, Hong Kong-Nagasaki yolunda geçmişti. Ertesi yılın Ramazan bayramı, Yokohama'da olduğumuz zamana rasladı. Kolera çıkmıştı. 13 ölü verdik. İstanbul'dan nihayet emir gelmişti. Yurda, gene de sevinçli, dönüyorduk..

(Köpüren sular, azgın fırtına)

SÜVARİ: Pasifik dalgaları, Honşu adasını dövüyordu. Adanın doğu kıyıları kayalıktı. Sığınakları çok azdı..

SÜVARİ MUAVİNİ: Kii yarımadası vardı. Doğusu, güneyi Kumanonada deniziyle çevriliydi..

BİNBAŞI NURİ BEY: Kumanonada adasının güney ucunda Oşima vardı, küçük bir adaydı. Uzunluğu bir fersah, genişliği yarım fersah, çevresi dört fersah.. Oşima adası..

SÜVARİ: .. Yatmış bir öküze benziyordu. Kayalık, çamlık bir ada. Doğu ucunda Kaşinozaki burnu vardı..

SÜVARİ MUAVİNİ: Kaşinozaki burnunda bir fener. Dört bin mumlukmuş, ve ışıkları on yedi buçuk mil mesafeden görülürmüş. Bir fener..

BİNBAŞI NURİ BEY: Sarp kayalar sütun sütun kıyıya iniyordu. Uzanan, kopmuş ayrılmış kayalıklar, suda bir timsah gibi, dalgalara gömülü..

SÜVARİ: Dağınık kayaların en büyüğü, Funakora denilen kayalar grubu. Üç kaya, bir sehpa gibi, denize uzanıyordu..

SÜVARİ MUAVİNİ: Kumanonada denizinin girişiymiş bu bölge, ve deniz durgunken bile, köpükler içinde yüzermiş..

BİNBAŞI NURİ BEY: Denizin azgın zamanında bu köpüklü dalgalar çoğalır, kayalara çarpar, binlerce su zerresi bir sis tabakası gibi Oşima adacığı kıyılarını sararmış. Öyle demişlerdi..

SÜVARİ: Çok ihtiyatlı ilerliyorduk. En ufak bir dümen hatâsı, en kuvvetli gemileri bile suyun derinlerine çekebilirmiş. Öyle demişlerdi..

(Köpüren sular, azgın fırtına)

OSMAN PAŞA: Ben Amiral Osman, Ertuğrul kumandanı! 16 eylül 1890 salı. Yola çıkışımızın üçüncü günü. Kumanonada denizi kesimine girmiş, güney batıya doğru yol alıyorduk. Hava bulutluydu, pusluydu, fırtınalıydı. Rüzgâr çok sert esiyor, tam da puruvadan geliyordu..

SÜVARİ: Dağ boyu dalgalar.. Öğleden sonra Ertuğrul pocalamaya başladı..

SÜVARİ MUAVİNİ: Yelkenler sarılmıştı. Bu tekne, bu korkunç dalgalara şimdi nasıl dayanırdı?..

(Çatırtılar, bağrışmalar, sessizlik)

OSMAN PAŞA: Grandi direği, ikaçasından çöktü, bütün çarmıkları boşandı. Çarmıkları birbirine cırgına ederek tehlikeyi önlemeye çalıştık..

SÜVARİ: Kemerelerden birkaçı kırıldı. Baş omuzluk çapa tahtalarının başları suğralarından fırladı, koptu..

SÜVARİ MUAVİNİ: Kalafatçılar, burgucular, marangozlar.. ellerinde fener.. kopan, parçalanan yerleri tâmire çalışıyor; bölük yüzbaşıları erler, erbaşlarla beraber, armayı neta etmeye, yerine oturtmaya, çarmıkları doldurmaya uğraşıyorlardı..

OSMAN PAŞA: Tehlikenin en müthişi kömürlüklerde idi. Kömürlüklere külliyetli miktarda su giriyor, makina bu suyu basmaya yetişemiyor ve su, tulumbalar, bakraçlar, gerdellerle boşaltılmaya çalışılıyordu..

BİNBAŞI NURİ BEY: Şimdi her şey bu suyun önlenmesine bağlıydı..

OSMAN PAŞA: Bu dehşet içinde onu da düşündük: İlk emin limana sığınmak! İki liman vardı, biri Yokohama, öteki Kobe. Yokohama'yı geride bırakmıştık; Kobe önümüzde, ilerdeydi. İkisi de aynı mesafe.. İlerdeki Kobe'ye sığınmamız daha uygun olurdu..

BİNBAŞI NURİ BEY: Ne ekmek, ne su! Bütün gemi aç, susuz çalışıyordu..

SÜVARİ: Oşima fenerini dönebilseydik Kobe limanına girebilir, şiddetli fırtınayı atlatabilirdik..

OSMAN PAŞA: Kobe limanı! Gelirken uğramıştık. Çok hoş bir limandı. Bir kısmı bizim Boğaziçi'ni andırır, emin bir yoldu..

BİNBAŞI NURİ BEY: Fakat dalgalar ve rüzgâr, bizi o deniz ejderi Funakora kayalıklarına sürüklüyordu..

OSMAN PAŞA: Amansız mücadelede yenildik! Üç gündür uyku yüzü görmemiş, yorgun bitkin levendler, ümitlerini kestiler. Gemiye dolan sularla başa çıkamıyorduk..

SÜVARİ: Akşama doğru su, külhanlara kadar çıktı, makine dairesini kapladı..

SÜVARİ MUAVİNİ: Ümidimizi kestik. Subaylar erler yorgunluktan bitkindiler.

BİNBAŞI NURİ BEY: O esnada, ilerde, sancak baş omuzluğu ufkunun karanlıklarında Oşima burnunu seçmeye başlamıştık..

OSMAN PAŞA: Avını bekleyen azgın bir ejder gibi uzayıp kıvrılıyordu..

SÜVARİ: Oşima fenerinin beyaz ışıkları hayal meyal..

SÜVARİ MUAVİNİ: Bir îkaz gibiydi fener. Burnun çevresi, yarım mil mesafeye kadar kayalıklar, banklarla doluydu. Ve fener, seslenir gibiydi: Dikkat, tehlike var! Dikkat, tehlike var!..

OSMAN PAŞA: Tehlikenin en büyüğü gemideydi. Tekne dayanıksızdı, makine dairesini sular basmıştı..

SÜVARİ: Yükselen sulardan ocaklar sönmeye başlamıştı. Kazanda kalan birazcık istim, makineyi işletemez hale gelmişti..

İMAM: Ben geminin imamı Hâfız Ali! Gece bastırmıştı. Gemi "Fayrap! Fayrap!" diye inliyordu sanki. Gemi gacırdıyor, seyyar bir tabut gibi, sallana sarsıla yürümeye çalışıyordu. Amiral Osman Paşa, Süvari beyler, geminin ileri gelen subayları, kaptan köprüsünde toplanmış; acıklı, heybetli

bir sessizlik içinde, vazifelerini sürdürüyorlardı. Her dakika haberciler geliyor, ama hiç biri bir ümit getirmiyordu..

OSMAN PAŞA: Su yükseliyor. Subaylardan, güverte kısmı tulumbalarla.. makine kısmı yarı bellerine kadar su içinde çabalıyor, istim kaldırmaya uğraşıyorlar..

SÜVARİ: Fakat gemi yalnız fırtınaya, dalgalara boyun eğiyor; fen ve sanata isyan ederek yalpalıyor, sendeliyordu. Bir bordası üzerine, hemen albura olacak gibi devrildiği zaman.. Ah, anlatamayacağım!

SÜVARİ MUAVİNİ: Sanki bitkin ölü, son bir gayretle titreye titreye, gacırtılar içinde doğrulmaya çalışıyor, fakat yediği ikinci bir korkunç darbe yüzünden, öte tarafına yıkılıyordu..

OSMAN PAŞA: Karanlıktı, çok karanlık. 21 suları..

(Korkunç bir gümbürtü. Feryatlar. “Eşhedü En Lâ İlâhe İllâllah”.. sesleri. Sessizlik)

ANLATAN: Talihsiz gemi, az sonra Funakora kayalıklarına bindirmiş, çarpar çarpmaz da hemen, ortasından ikiye bölünmüştü, aziz dinleyiciler! Bölünen kısımlar yavaş yavaş battı ve Ertuğrul fırkateyni, saat yirmi iki otuzda tamamen denizin derinliklerine gömüldü..

(Gümbürdeyen dalgalar. Sessizlik)

İMAM: (Sakin, anlatır)

Ben geminin imamı Hâfız Ali! Kurtulanlardan biriyim. Korkunç bir kazâ idi. 540 kişi boğuldu. Amiral Osman Paşam, Süvari beyim Yarbay Ali, Süvari Muavini Yarbay Cemil, Üçüncü Kaptan.. saymakla biter mi, 540 can! Hepsi şehit oldular. Yaşatan Rabbim yaşatıyor.. Ya ben nasıl kurtuldum? Kıç güvertede bocurgadın yanında idim. Aşağıya kamaraya inmek istedim. Lâkin palavraya kadar sular dolmuştu. Geri döndüm. Gene güverteye geldiğimde, gemi yıldırım çarpmış gibi dağılmış, yalnız kıç kasarası kalmış ve bir tarafa yatmıştı. Bu felâket ortasında bir ara, mizana direğinin kıça doğru devrildiğini ve kasara üzerinde birçok erlerin toplanmış olduğunu hatırlıyorum. Geminin çarptığı kayalık, sahilden o kadar uzak olmadığı halde, böyle beş yüzden fazla er, erbaş ve subayın boğulması, geminin kayalara çarpmasından sonra bölünüp dağılıvermesinden ve canlarını kurtamak için denize atlayanların, enkaz arasında ezilip kalmasından ileri gelmiştir. Bense ayağımın altında geminin güvertesi kaybolana kadar bekledim, sonra Allah’a tevekkül edip kendimi azgın dalgalara bıraktım. Yalnız, karaya ulaşıncaya kadar, etrafımdaki

enkaz arasından sıyrılabilmek için, çok zahmet çektim. Sabrettim, tevekkül ettim, yara bere içinde nihayet kıyıya ulaştım..

(Dalga gürültüleri, gitgide uzakta)

TAKİZAVA: Adım Seijiro Takizava! Bir Japon mühendisiyim. Oşima küçük bir adadır. Adanın doğu ucunda Kaşinozaki burnu ve feneri vardır. Gecenin saat yirmi ikisine doğru, kudurmuş dalgaların dövdüğü ve gürültüden hiç ses işitilmeyen Kaşinozaki fenerine yaralı, kanlar içinde, uzun boylu bir adam gelmiş. Bekçiler ürkmüşler: Bir hayal mi, bir hortlak mı bu adam! Gelenin peşinden ikişer üçer, daha on kişi! Hepsi de yaralı, hepsinin de gözleri kan çanağı gibi. Ağlamaktan mı, tuzlu suların kırbaçlamasından mı, yoksa ateş karşısında uzun zaman kalmaktan mı.. gözleri kan çanağı hepsinin! Fener bekçileri ilk yardımları yapmışlar, fakat kazâzedelerin söyledikleri anlaşılmıyor, dilleri anlaşılmıyor.. Bekçiler beni çağırdılar. Ne yapayım? Aklıma geldi: zavallılara milletlerarası bandıra işaretlerini gösterdim. Kazaya uğrayan geminin bir Türk savaş gemisi olduğu anlaşıldı. Derhal Kaşino köyüne bir haberci gönderdik, yardım istedik..

TAKANO: Adım Takano, Tomokiçi Takano! Kaşino köyündenim. Saat 21 sıralarında denizde müthiş bir patlama duydum. Deniz çok dalgalıydı, gürültülüydü; fakat patlama, dalgaların sesinden de baskın. Duydum. Kaşinozaki fenerine haber vermeye geliyordum, yolda yaralılar gördüm. Fenere sonra giderim.. dedim, önce onların yaralarını sardım. Dillerini bilmiyordum; el yüz hareketleriyle biçareleri teselliye çalıştım. Kazâdır, hangi milletten olursa olsun kazâzedenin yardımına koşmak, Japonluk ve insanlık borcudur. Sonradan öğrendim: Dost bir ülkenin gemicileriymiş hepsi. Çok üzüldüm. Bizim büyük şairlerimizden biri, Buson, öyle demişti: “Bahar denizi / Bütün gün efendi efendi / Bir alçalır, bir yükselir. / Ama kış denizi / Kopardı götürdü / O güzelim çiçekleri..”

(Dalga sesleri)

TEĞMEN HAYDAR: Adım Haydar, Teğmen Haydar! Ertuğrul gemisinin fotoğraf memuruydum. Altı subay, 63 erbaş, er.. Ancak 69 kişi kurtulduk, yüze yüze karaya çıktık, Kaşinozaki fenerine doluştuk. Yokohama’dan ayrıldıktan sonra, Kumano denizine kadar, iyiydi hava. Ârızasız geldik, ama iki gün sonra şiddetli fırtına ve dalgalarla boğuşmaya başladık. Tam istimle Kaşinozaki burnunu geçmek isterken, kayalara çarptık. Gemiye su doldu, kızgın kazanın sularla teması sonunda bir patlama oldu, gemi ikiye bölündü. Kazâ sırasında, başta gemi süvarisi

Yarbay Ali ve İkinci süvari Binbaşı Nuri ve bütün mürettebat, canlarını kurtarmaya kalkmadılar, son âna kadar vazifeleri başında kaldılar. İmam efendi de biliyor.

İMAM: Evet, cümlesi din ve devlet yolunda şehit oldular. Başçarkçı Albay İbrahim Bey makinedeydi, patlayan kazanla birlikte parça parça oldu, gördüm, makamı Cennet'tir. Amiral Osman Paşa, yaverinin îkazlarına rağmen canını kurtarmaya kalkmadı, boğuldu, denizlerde rahmet-i Rahmân'a kavuştu. Yaşatan Rabbim bizi yaşattı. Azîm faciadır, benzeri bulunmaz..

(Dalga sesleri)

OKİ: Adım Oki! Oşima belediye başkanı Oki! Korkunç kazâyı ancak ertesi sabah, 17 eylül sabahı öğrendim. Hemen Kaşino köyüne giderek, fener bekçilerinin yardımlarını genişletmek için gerekli tedbirleri aldım. Yaralıları hastane haline soktuğumuz Ray Rjuci tapınağı ile Kaşino ilkokuluna yatırdık. Köy doktorları canla başla tedâvilerine çalışıyorlardı..

KOBOYAŞİ: Ben doktor Koboyaşi! Altmış dokuz kazâzede içinde ancak altısı kazâyı tehlikesiz atlatmıştı. Dokuzu ağır yaralıydı, diğerleri hafif yaralı. Hepsinin elbiseleri paramparça olmuştu. Sonra soğuk ve heyecan..

KAŞİDA: Köylüyüm, adım Kaşida! Aşçılık görevini ben üzerime aldım. Her milletin yemekleri, mutfağı başka başkadır. Japon yemekleri başka, Türk yemekleri başka. Bitkindiler, yaralıydılar, bakıma muhtaçtılar. Bir Avrupalı yanında bir süre aşçılık etmiş, onların yemeklerini öğrenmiştim. O yemekleri pişirdim. Oşima adası köylüleri bütün patates ve tavuklarını yaralılara yolladılar, onları haşladım, pişirdim. Çorba, sövüş yaptım. Kendi yemekleriydi, yediler, yadırgamadılar. Ben de çok sevindim!

OKİ: Oşima belediye başkanı olarak köylülerime minnettarım! Adamız küçüktür, fakat 69 konuğu elden geldiğince ağırladık, acılarını dindirmeye çalıştık. Ada halkı fakirdi, geçimleri denizden geliyordu, balıkçıydı çoğu. Eh, işte biraz da patates ve tavuk. İyi ki patates ve tavuk vardı, meğer Türkler de severlermiş, makbule geçti. Kendi erzâkımızı seve seve onlara ikram ettik. Dost kara günde belli olur.

TAKANO: Biz Japonlar kısa boyluyuz, Türkler uzun boyluydular. Köylüler giyecek nâmına neleri varsa getirmişlerdi. Kimonolarımız, Türklere pek kısa geliyordu. Mahzun gülümsemelerinden anlıyorduk: Aralarında şakalaşıyorlardı. Kazânın sarsıntılarını atlattıklarını gördükçe, biz de seviniyor, kurtulanların tez günde iyileşmeleri için dua ediyorduk..

KOBOYAŞİ: Bir yandan denizdeki cesetler toplanıyordu. Dikili ağaçlar gibi dünyada, birer mezarları da olmalıydı Türk denizcilerinin. Başta belediye başkanı Bay Oki, Bay Sayio, Bay İvatani ve Bay Takimoto.. en çok bu dört kişi, denizden ceset topladılar. 260 ceset toplandı. Birkaç gün sürdü bu.

OKİ: Bizim Oşima adası, uzak sapa bir yerdir. O vapur tesadüfen geçmeseydi, felâket bununla bitmezdi. Vapurun adı Boço-Maru idi. Hızır gibi imdada yetişti. Gördük, el salladık, geldi. Kaptan, biz anlatınca ancak, kazâdan haberdar oldu. Hemen iki kazâzedeyi aldı, Kobe limanına götürdü. Büyük şehirdi Kobe, bizim Oşima ve Kaşino gibi köy değil! Yokohama, Tokyo ve bütün dünya.. ancak Kobe limanından duyacaktı korkunç kazâyı..

(Dalga sesleri)

ALTINCI BÖLÜM

Önceki Bölümlerin Özeti:

ANLATAN: Sultan 2. Abdülhamid devrinde, Türk-Japon dostluğunu kuvvetlendirmek amacıyla, Amiral Osman Paşa kumandasında, Japonya'ya gönderilen Ertuğrul savaş gemisi, 1889 temmuzu başlarında İstanbul'dan yola çıkmış, bir yıl iki ay kadar sonra Japonya'dan yurda dönerken, 16 eylül 1890'da bir gece Japon sularında Oşima kayalıklarına çarparak batmıştı. 650 subay ve mürettebatla yurda dönmekte olan gemiden, bu kazâda ancak 69 kişi kurtulabildi. Oyunumuzun bu son bölümünde Ertuğrul'dan hayatta kalanlarla henüz Japonya'dayız.

(Dalga sesleri)

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Ben Teğmen İsmail! Önceki bölümlerden hatırlayacaksınız beni! Sağ kalan 69 kişiden biriyim: Ertuğrul gemisi mızıka şefi İsmail! Şair Ali Ruhi Bey'i de hatırlayacaksınız! Hani onu Singapur'da bir hastanede bırakmış, yola devam etmiştik biz! Dostumdu, üstâdımdı. "Singapur.. çökmüş dam.." diye sayıklıyordu son görüşümde, hastanede. Ali Ruhi Bey ne mi oldu? O da öldü, o da. Ama nerede öldü, nasıl öldü, kesin söyleyemem. Ben onu, son defa, korkunç kazânın hemen peşinden, dalgalarla boğuşurken denizde gördüm..

(Fırtına, azgın deniz)

ALİ RUHİ: (Uzaktan, yankılı ses)

Osman Paşam! Teğmen İsmail! Bu tarafa gelin, bu tarafa! Bakın, ben de buradayım, burada.. kükreyen dalgalar arasında..

(Ses uzaklaşır, erir)

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Ali Ruhi Bey'i denizde, uzaklarda gördüm, ufukta.. karanlıklardaydı âdetâ. Gördüm, fakat can derdine düşmüştüm, yanına gidemedim, dalgalar bırakmıyordu üstelik. Yalnız.. gördüğüm Ali Ruhi Bey'in kendisi miydi, yoksa hayali mi? Bunu kesin söyleyemeyeceğim! Biz Ali Ruhi Bey'i Singapur'da bir hastanede, ağır hasta olarak bırakmıştık. Orada iyileşti de sonradan Yokohama'ya geldi, şimdi bizimle yurda dönüyordu da, Ertuğrul gemisinden denize dökülenler arasında o da mı vardı, bilemiyorum. Ali Ruhi Bey nerede öldü? Bunu kitaplarda da bulamazsınız! Ben de bilmedikten sonra kim nerden bilir bunu? Şu var ki, ben Ertuğrul mızıka şefi Teğmen İsmail, kazâdan hemen

sonra, üstâdım şair Ali Ruhi Bey'i denizde gördüm. Sesleniyordu. Duydum, gördüm:

ALİ RUHİ: (Yankılı ses uzaklaşır)

Bakın, ben de buradayım, burada, kükreyen dalgalar arasında...

(Fırtına, dalga sesleri)

İMAM: Beni de hatırlayacaksınız! Ben, gemi imamı Hâfız Ali! Yaşatan Rabbim yaşatıyor. İmdâdımıza koşan Japon dostlarımız olmasaydı, onlar bize bakmasalardı, soğuktan açlıktan ölürdük! Amiral Osman Paşam öldü, Süvari beyler, kaptanlar, erler.. cümlesi öldüler. Denizden 260 ceset toplandı. Amiral Osman Paşa'nın cesedi bulunamadı. Denizden üniformasının bir kolu çıktı sadece.. üniformasının tek kolu.

(Fırtına, dalga sesleri)

OKİ: Oşima adasının belediye başkanı olduğumu söylemiştim.. Türk savaş gemisi batmış, deniz biraz durulmuştu. Uzaktan bir vapurun geçtiğini gördük. Olaydan haberi yoktu kaptanın. Telâş içinde el kol sallayarak rotasını değiştirttik. Geldi. Boço-Maru vapuruydu..

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Bay Oki, olayı kaptana anlattı. Kaptan, fotoğraf memuru Teğmen Haydar'la beni alarak Kobe limanına götürdü..

TEĞMEN HAYDAR: Mızıka şefi Teğmen İsmail ve ben gittik Kobe'ye. Limanda bir Alman gambotu vardı. Alman konsolosu, gambotu hemen Oşima'ya gönderdi..

(Fırtına, dalga sesleri)

İMAM: Din adamı olarak, Oşima'da ağır yaralıların başında kalmıştım. Wolf gambotu, 20 eylüldü, Oşima adasına geldi. 65 yaralıyı gambota bindirdik, Kobe limanına yolladık..

KOBOYAŞİ: Alman gambotuyla Kobe'ye ben de gittim, ben Doktor Koboyaşi.. Yaralıların başındaydım. Oşima köyünde yeteri kadar tıbbî malzeme yoktu. Köydü, fazlası bulunmazdı. Yol boyunca gemideki Alman meslektaşımla tedaviye devam ettik.

(Fırtına, dalga sesleri)

TEĞMEN İSMAİL EFENDİ: Ertuğrul orada batmıştı, Kaşinozaki feneri yakınlarında. Fenerin uzağından geçiyorduk ki, gambot süvarisi, karaya bir bölük asker çıkararak vazife başında ölen Türk denizcilerine bir saygı töreni, saygı duruşu yapmak istedi. Rotayı değiştirdi, fakat dalgaların şiddetinden yanaşamadı kıyıya..

(Fırtına, dalga sesleri)

OKİ: Wolf gambotu, kazadan kurtulmuş 65 Türk denizcisini 20 eylülde Kobe’ye götürmüştü. Ertesi gün.. günlerden..

TAKİMOTO: Günlerden pazardı, Bay Oki! 21 eylül.

OKİ: Evet, Bay Takimoto! Pazardı, olayı duyan Bahriye Nâzırımızın gönderdiği Yaeyama savaş gemisi, Oşima’ya geldi. Gemi süvarisi, Albay.. Albay..

TAKİMOTO: Albay Ko-Miura.

OKİ: Evet, Bay Takimoto, Albay Ko-Miura, mürettebatı karaya çıkararak, boğulan, denizde kaybolan Türk denizcilerine, Japon bahriyesinin son saygı duruşunu yaptırdı. Hazin bir tören oldu bu, çok hazin! Ünlü şairimiz Başo ne güzel demiş: “Tapınağın bahçesi / Dökülen yapraklarla / Yüzyıl yaşlanmış gibiydi..”

TAKİMOTO: Evet, Bay Oki! Ay Tanrısı ışığını serpseydi, yol açık aydınlık olurdu.. Türk gemisi rota değiştirdi: Şinto’ya, Tanrılar yoluna yöneldi. Türkler kendi Tanrılarına kavuştular.. Evet, sonra gene işbaşı yaptık. Toplayabildiğimiz cesetleri de toprak ananın kollarına emanet etmeliydik.. cesetler.. çok hazin!

OKİ: Yaeyama süvarisi Albay Ko-Miura, topladığımız cesetleri, kazâ yeri Funakora kayalıklarına bakan tepeye gömdürdü. O tepede toprak ananın kollarına bırakıldı hepsi..

İMAM: Oşima’da kalan son iki Türk bizdik. Ben, Ertuğrul imamı Hâfız Ali, bir de erlerden Hayri! Şehit düşen subay ve erlerimizin toprağa verilişinde dînimizin son vecîbelerini biz ikimiz yerine getirdik, cenaze namazlarını ikimiz kıldık. Mübarek ruhları için Kur’an-ı Kerîm okuduk. 260 candılar. 321 şehit, sularda kaybolmuştu, onların mezarları deniz olmuştu. Toplanan 260 cesedi gömdük..

OKİ: Denizden ilk iki günde çıkarılan cesetler bozulmamışlardı. Yüzlerinde nûrânî bir ışık.. gülümseyenler vardı. Sonradan bulduğumuz cesetlerse çürüyüp dağılmışlardı. Onları karaya çıkarmamız zor olmuştu.. ama hepsini toplamıştık.

TAKİMOTO: Evet, Bay Oki! Görebildiklerimizin hepsini. Sonra gömme töreni için Yaeyama gemisi subay ve erleri, süvari, süvari kâtibi, bir yüzbaşı, üç askerî doktor ve bir bölük asker karaya çıktıklarında gece şiddetli bir fırtına kopmuş, hiçbir taraf görünmez olmuştu. Köylüler, ellerinde fenerler, yol gösterdiler. El birliğiyle çalıştık. Ömrün solmaz çiçeği Tanrı rızâsıdır, Bay Oki!

(Dalga sesleri)

OKİ: Türk amirali denizlere sefer etmişti, karaya dönmemişti; mezarı boş bırakıldı. Amiralin boş mezarının sol tarafına süvari ile gemi başhekimi gömüldü, Bay Takimoto! Sonra diğer subaylar ve erler..

TAKİMOTO: Mezarlar iki kadem derin kazılmıştı, taze ve sağlam toprakla pekiştirilmişti. Ölüler tahta tabutlara kondu, üzerlerine topraklar örtüldü..

OKİ: Türk din görevlisi, kutsal kitaplarından ezbere parçalar okudu, Bay Takimoto! Biz de şehitlerin ruhlarının istirahati için, mezarlarına sakaki dalları koyduk..

TAKİMOTO: Kutsal ağacımız sakaki.

OKİ: Evet, Bay Takimoto! Sonra her şey sessizliğe büründü. Yaeyama savaş gemisi, bu hazin gömme töreni için bizim Oşima adasında kalmış son iki Türk'ü de alarak Kobe'ye hareket edince bir boşluk hissettik. Ölümün gittikçe derinleşen boşluğuydu bu.

TAKİMOTO: Sonra şubat oldu, Bay Oki! Vakayama valisi Bay İşii, 260 Türk denizcisinin gömülü olduğu şehitliğe bir anıt diktirdi. Olayı ayrıntılarıyla bu anıta yazdırdı. Anıtın sonuna bir de şiirini ekledi..

OKİ: Şiir ezberimdedir, Bay Takimoto! Vâlimiz şöyle diyordu: "Öfkelendi deniz tanrısı / Koca gemi güçsüz kaldı.. / Türk dostlarımız şehit düştü / Dostluğumuz sarsılmadı / Kalbimizdeki acının / Bu taşlarda hâtırası."

(Dalga sesleri)

ANLATAN: Evet, sayın dinleyiciler! Acıklı olayın sonunu da biz özetleyelim: Ölümden kurtulan 69 kazâzede, Kobe hastanesinde bir süre kaldılar. İmparator Meici cenaplarının özel olarak yolladığı doktorlar tarafından tedavi edildiler, sonra iki Japon savaş gemisiyle İstanbul'a getirildiler. Japon denizcileri Dolmabahçe sarayında ağırlandı, kırk gün İstanbul'da kaldı, sonra yurtlarına döndüler. Ertuğrul şehitlerinin hâtırasına Oşima adasında dikilen o ilk anıt, kırk yıl kadar sonra, 1928'de yenilendi. Japon imparatorunun 1929'daki ziyareti, şehitliğin kutsallığını daha da arttırmıştı. Japon hükümeti, Oşima adasını millî park olarak imâra karar verince, hükümetimiz, eski anıtların yerine orada daha büyük bir anıt yaptırdı. Bugünkü bu üçüncü anıt, 3 haziran 1937'de büyük bir törenle ziyarete açıldı. 1968'de Tokyo'da kurulan Türk-Japon Kadınlar Derneği, Ertuğrul gemisi için bir Japon bestekârının bestelediği matem şarkısının notasını bularak plak haline getirdi. 1972'de de anıtın bulunduğu Şimonoseki şehriyle İstanbul, kardeş şehir oldu...

(Fon müziği: Japon matem marşı)

KOBOYAŞİ: Ben bir Japon doktoru. Onlar gitti, iki ülke arasında kardeşlikler, dostluklar kaldı. Bizim büyük şairlerimizden Kobayaşi İssa öyle demişti: “Ama ne zaman / Ne zaman okyanusu görsem / Ah anacığım, ah!”

OKİ: Ben bir Japon köylüsü. Onlar gitti. Bambular, kirazlar, krizantemler, sakaki ağaçları yeniden çiçek açtı. Bizim büyük şairlerimizden biri öyle demişti: “Ruhlara kurulan sofra / Ortadan kaldırıldı mı/ Oda gene aynı oda.”

TAKİMOTO: Ben bir Japon denizcisi. Ertuğrul gemisi kumandanını, Türk denizcilerini dostlukla, sevgiyle karşılayan imparatorumuz Meici de şairdi, bir şiirinde şöyle demişti: “Yanına oturduğum mangalın / Küle gömülüydü közleri. / Birden buz kestim hatırlayınca / Yağan karlar altına gömülmüşleri.”

(Japon matem marşı devam eder)

Oyunun yazılmasında yararlanılan

belgeler, kaynaklar:

1) T.C. Tokyo Büyükelçiliği: Türk-Nippon Dostluğunun Sonrasız Hâtırası. Tokyo 1937.

2) Süleyman Nutki: Ertuğrul Firkateyni Faciası. İstanbul 1911.

3) Halûk Şehsuvaroğlu: Deniz Tarihimize Ait Makaleler. İstanbul 1965.

4) Husrev Gerede: Mübarek Ertuğrul Şehitlerimiz ve Muhteşem Anıtları. İstanbul 1956.

5) Cerîde-i Bahriye 1. ve 2. sene koleksiyonları. İstanbul 1889-1890.

6) Çeşitli ansiklopedi ve gazeteler.

Ek: Necatigil'in

Tokyo Büyükelçiliği’ne Mektubu

Behçet Necatigil, bütün çalışmalarında uyguladığı olağanüstü titizliği "Ertuğrul Faciası" konusunda da göstermiş, Japonya'daki Türkiye Büyükelçiliği'ne "yıllar önce batan Ertuğrul gemisi için bir Japon bestekârın bestelediği matem şarkısının" ses kaydını edinebilmek için aracılık rica eden bir mektup göndermişti. Ancak, herhangi bir cevap alamadı. Söz konusu mektup, ilk kez "Ertuğrul Faciası"yla birlikte yayımlanıyor.

İstanbul, 12.XI.1973

Türkiye Büyükelçiliği

Tokyo

Muhterem Efendim,

1974 Martında Japonyadaki aziz Ertuğrul Şehitleri yanına bir de Ertuğrul Müzesi ekleneceğini öğrendim. Bir Türk şairi olarak, Japonların bu acıklı deniz kazasına öteden beri gösterdikleri yakınlık ve dostluğa küçük bir katkı ve karşılık olmak üzere, bu konuda belli başlı eserlerden yararlanarak, Türkiye Radyolarına 6 bölümlük bir radyo-oyunu yazdım. Metin incelendi, beğenildi, mikrofona konması uygun görüldü.

Ancak, Milliyet gazetesinin 28 Eylül 1968 tarihli sayısında "Yeni kurulan Tokyo Türk-Japon Kadınlar Derneği, yıllar önce batan Ertuğrul gemisi için bir Japon bestekârın bestelediği matem şarkısının notasını bularak plak haline getirmiştir." diye başlayan bir haber çıkmıştı. İstanbuldaki Japon Başkonsolosluğuna müracaat ettimse de, bu plağa sahip olmadıklarını söyleyerek bana ancak sizin yardımcı olabileceğinizi açıkladılar.

Oyun, söz konusu "matem şarkısı" olmadan da yayınlanabilir gerçi; fakat böyle bir destek ve imkândan faydalanmamanın büyük bir eksiklik olacağı kanısındayım. Oyunun Radyolardan verilişinde kullanılmak üzere, bana bu plaktan bir tane (veya plaktan doldurulmuş bir ses bandı) gönderilmesine tavassutunuzu rica ediyorum.

Olumlu olmasını candan istediğim cevabınızı bekler, derin saygılarımı sunarım.

Behçet Necatigil

Posta Kutusu 109
Beşiktaş-İstanbul

Not: Konunun işlenişinde kullanılan kaynaklardan başlıcaları şunlar:

T.C. Tokyo Büyükelçiliği: Türk-Nippon Dostluğunun Sonrasız Hâtırası Ertuğrul. Tokyo 1937 / Süleyman Nutki: Ertuğrul Firkateyni Faciası. İstanbul 1327 / Halûk Şehsuvaroğlu: Deniz Tarihimize Ait Makaleler. İstanbul 1965 / Hüsrev Gerede: Mübarek Ertuğrul, Şehitlerimiz ve Muhteşem Anıtları. İstanbul 1956 / Cerîde-i Bahriye, 1. ve 2. sene koleksiyonları. İstanbul 1305-1306. Ayrıca pek çok başka kitap ve dergiler.

Arzu edildiği takdirde metnin birer kopyasını size ve adresini öğrenebilsem, Tokyo Türk-Japon Kadınlar Derneğine de gönderebilirim.